

Opettajan rooli lasten vertaissuhteiden kiusaamistilanteissa neljäs- ja viidesluokkalaisten kirjoitelmissa

Essi Kruus

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Artikkelimuotoinen

Kevätlukukausi 2023

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kruus, Essi. 2023. Opettajan rooli lasten vertaissuhteiden kiusaamistilanteissa neljäs- ja viidesluokkalaisten kirjoitelmissa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 51 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena on lasten näkökulmaa kunnioittaen selvittää, miten lapset kuvaavat opettajan roolia lasten välisissä kiusaamistilanteissa. Tutkimuksessa on käytetty VALTAKO-tutkimushankkeen kirjoitelma-aineistoa, joka oli kerätty vinjettimenetelmällä. Tutkimuksen aineistoksi valikoitui neljäs- ja viidesluokkalaisten kirjoitelmista kolmekymmentäkaksi tarinaa. Tutkimusaineiston analyysissä käytettiin kerronnallista analyysiä sekä Braunin ja Clarken (2006) teemaattista analyysiä.

Tutkimuksessa saatiin tietoa opettajan roolista kolmessa tarinan vaiheessa: opettajan sisääntulo: opettaja kiusaamisen havaittajana, opettaja tilanteen selvittäjänä ja opettajan toimijuus tarinan loppuratkaisussa. Opettaja havaitsi neljäs- ja viidesluokkalaisten kirjoitelmissa kiusaamisen itse tai eri henkilöiden informoimana. Opettaja selvitti kirjoitelmissa kiusaamistilannetta kommunikoimalla ainoastaan kiusaajien kanssa, kiusatun kanssa tai kommunikoimalla sivustaseuraajan kanssa. Lisäksi joissakin tarinoissa opettaja kuunteli sekä kiusaajaa että kiusattua kiusaamistilanteen selvittämisvaiheessa. Opettajan toimijuutta tarinan loppuratkaisuissa kuvattiin opettajan järjestämien keskusteluiden, opettajan empaattisuuden, opettajan suuttumisen, seuraamuksien ja opettajan tarjoamien valmiiden ratkaisuiden avulla. Lisäksi tutkin millaista opettajan toimijuus oli tarinoiden loppuratkaisuissa, kun tarinassa opettajan keksimä loppuratkaisu ei lopeta kiusaamista tai tarinassa on onnellinen loppuratkaisu. Kaiken kaikkiaan lapset olivat antaneet kirjoitelmissaan opettajalle suuren roolin lasten välisten kiusaamistilanteiden ratkaisemisessa. Tarinoissa opettaja otti vakavasti kiusaamisen ja puuttui siihen heti.

Asiasanat: kiusaaminen, opettajan rooli, vertaissuhteet, vallankäyttö

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO	4
1.1 Vallankäyttö, sosiaalinen valta ja kiusaaminen vertaissuhteissa	5
1.2 Kiusaamiseen ja vallankäyttöön puuttumisen toimintamalleja perusopetuksessa	6
1.3 Opettajan rooli vertaissuhteiden kiusaamistilanteissa	9
1.4 Tutkimuskysymykset	10
2 TUTKIMUSMENETELMÄT	11
2.1 Tutkimuksen lähestymistapa ja tutkimuskonteksti.....	11
2.2 Tutkimusaineiston keruu.....	14
2.3 Aineiston analyysi	15
2.4 Eettiset ratkaisut.....	17
3 TULOKSET	19
3.1 Opettajan sisääntulo: opettaja kiusaamisen havaitsijana.....	19
3.2 Opettajan toimijuus tilanteen selvittäjänä	22
3.3 Opettajan toimijuus tarinan loppuratkaisussa	25
4 POHDINTA	31
4.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	31
4.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet.....	34
LÄHTEET	37
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Kiusaaminen kouluissa on yhä ajankohtainen ilmiö. Kiusaaminen nousi vahvasti otsikoihin vuoden 2022 loppupuolella, kun kaunokirjallisuuden Finlandia-palkinnon voitti Iida Rauma teoksellaan *Hävitys*, joka on tapauskertomus kouluväkivallasta aiheutuneesta traumasta (Suomen kirjasäätiö, 2023). Lisäksi ajankohtaiset kouluterveyskyselyiden tulokset osoittavat, ettei kiusaaminen kouluissa ole loppunut. Helenius (2022) esitteli 17.2.2022 vuoden 2021 kouluterveyskyselyiden tuloksia Barnahus-hankkeen webinaarissa *Opiskeluhoitopalveluiden rooli lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä: Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan vuoden 2019 jälkeen 4.-5.-luokkalaisilla tytöillä oli havaittavissa pientä nousua vähintään kerran viikossa kiusatuksi kokevien osuudessa*. Lisäksi 2021 kouluterveyskyselyn mukaan 4.-5.-luokkalaisten kokemukset fyysisestä uhasta olivat lisääntyneet ja 4.-5.-luokkalaisista 13 prosenttia oli kokenut, että kiusaaminen oli pahentunut kiusaamisesta kertomisen jälkeen.

Joulukuussa 2020 Koskelassa tapahtunut teinisurma, jolloin kolme 16-vuotiaasta poikaa murhasi ikätoverinsa, on myöskin surullinen osoitus siitä, ettei kiusaamiseen olla osattu puuttua. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastot sekä ajankohtaiset uutiset koulukiusaamisesta saivat minut kiinnostumaan kysymyksestä, miten opettaja voisi puuttua oikealla tavalla lasten väliseen kiusaamiseen. Oikealla tavalla tarkoitan tapaa, jonka lapset voisivat kokea toimivaksi. Tämän tutkielman tavoitteena onkin selvittää, miten 4.-5.-luokkalaiset lapset kuvaavat kirjoitelmissaan opettajan roolia ja toimijuutta. Tutkimuksen tarkoituksena on siis saada lasten ääni kuuluviin. Tutkimuksen aineisto koostuu ”Konfliktit ja vallankäyttö lasten ja nuorten lähisuhteissa – tarkastelukohteena kerrotut tunteet ja toimijuus (VALTAKO)” -tutkimushankkeen 4.-5.-luokkalaisten kirjoittamasta kirjoitelma-aineistosta.

1.1 Vallankäyttö, sosiaalinen valta ja kiusaaminen vertaissuhteissa

Marianne Notko (2011) kertoo väitöskirjassaan *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*, että John Scottin (2001) mukaan valta on kykyä toimia halutessaan. Sosiaalisella vallalla Scott (2001) tarkoittaa Notkon (2011) mukaan sitä, että yhdellä toimijalla on sosiaalisesti merkitsevä vaikutus toiseen, mitä voidaan kuvata ”ylemmän” ja ”alemman” suhteena. ”Alempi” on ”ylemmän” valta-asemalle alisteinen ja vallankäytön kohteena.

Olweuksen (1992, s. 14) mukaan ”yksilöä kiusataan tai hän on kiusaamisen uhri, jos hän on toistuvasti tai pidempään alttiina yhden tai useamman muun henkilön negatiivisille teoille”. Salmivallin (2010) mukaan kiusaamisella tarkoitetaan taas yhteen ja samaan henkilöön toistuvasti kohdistuvaa tahallista pahan mielen tuottamista. Salmivalli (2010) ei kutsu kiusaamiseksi jotain, mikä tapahtuu vain yhden kerran.

Hamaruksen (2012) mukaan kiusaamisen määrittelyminen pitkäkestoiseksi estää arjessa kiusaamiseen puuttumisen varhaisessa vaiheessa, jolloin puuttuminen olisi tehokkainta. Hänen (2012, s. 23) määritelmänsä kiusaamisesta sisältää kaksi kriteeriä: ”kiusattu kokee, että häntä on kiusattu (subjektiivinen kokemus)” ja ”kiusattu ei ole tasaveroinen puolustautumaan kiusaajaa vastaan (valtaepätasapaino)”. Hamaruksen määritelmä on melko yhdenmukainen edellä esitellyn Scottin (2001) sosiaalisen vallan määritelmän kanssa.

Forsbergin ja Hortonin (2020) tutkimuksen mukaan kiusaaminen on sosiaalisesti ja kontekstuaalisesti sidottua sen sijaan, että se liittyisi vain kiusatun tiettyihin yksilöllisiin ominaisuuksiin. Lasta voidaan kiusata siis tietynlaisessa ympäristössä, kun taas toisessa ympäristössä lasta ei kiusata. Forsbergin ja Hortonin (2020) mukaan olisi tärkeää tarkastella sosiaalisia rakenteita, jotka selittävät näiden ympäristöjen eroja. Kousholtin ja Basse Fiskerin (2015) tutkimuksen mukaan myös kiusaamisen tutkimisessa on tapahtunut muutosta, sillä nykyään keskitytään enemmän kiusaamisen kontekstiin. Heidän mukaansa kiusaamisen vähentäminen on silti vaikeaa, sillä ilmiö on osana suurempia rakenteita, joita on vaikeaa muuttaa.

Khanolaisen ym. (2021) tutkimus taas osoitti, että kiusaaminen on ryhmäilmiö. Khanolaisen ym. (2021) tutkimuksen mukaan sivustaseuraajat saattavat tehdä yhteistyötä kiusaajien kanssa tiedostamattaan sitä, sillä pelkäävät oman sosiaalisen aseman puolesta. Lisäksi heidän (2021) tutkimuksensa auttoi ymmärtämään kiusaamista myös yhteiskunnallisena ilmiönä, sillä koulukiusaamisen luonne ja ihmisten asenteet sitä kohtaan ovat heijastuksia ympäröivästä yhteiskunnasta.

Väisäsen ja Lanaksen (2021) mukaan kiusaamistutkimus ei pysty tarjoamaan sellaisia universaaleja ratkaisuja, jotka ottaisivat aina huomioon kiusaamisilmiön kompleksisuuden, vaan yksittäisiä tilanteita koskeva asiantuntijuus löytyy näistä konteksteista. Heidän (2021) mukaansa yksilöllistävien kysymysten sijaan tulisi kysyä kontekstittietoisempia kysymyksiä. Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkimuskontekstina oli alakoulussa tapahtuva kiusaaminen ja aiheena opettajan rooli vertaissuhteiden kiusaamistilanteissa lasten kirjoitelmissa. Tutkielmassa kiusaamisella tarkoitetaan ikäviä tekoja kiusattua kohtaan ja vertaissuhteilla alakouluikäisiä lapsia. En määrittele tutkielmassani kiusaamista pitkäkestoiseksi, kuten ei myöskään Hamarus (2012) kiusaamisen määritelmässään, sillä vinjeteissä kuvatut teot ovat saattaneet olla yksittäisiä ikäviä tekoja kiusattua kohtaan. Kiusaamisen tutkiminen kuuluu osaksi valta-asetelmien tutkimusta.

1.2 Kiusaamiseen ja vallankäyttöön puuttumisen toimintamalleja perusopetuksessa

Perusopetuslakiin 628/1998 29§ on kirjattu, että ”opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön”. Perusopetuslain 628/1998 35a§ mukaan oppilas, joka kohtelee toisia oppilaita epäkunnioittavasti tai ihmisarvoa loukkaavasti, voidaan määrätä osallistumaan kasvatustieteelliseen keskusteluun. Suomen lainsäädännön lisäksi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan kiusaamista väkivaltaa, rasismia eikä muutakaan syrjintää hyväksytään kouluissa ja epäasialliseen käytökseen puututaan. Perusopetuslakiin kirjatussa ”kasvatustieteellisessä yksilöidään toimenpiteeseen johtanut teko tai lai-

minlyönti yhdessä oppilaan kanssa ja tarvittaessa selvitetään laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä keinot koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi” (perusopetuslaki 628/1998 35a§).

Vaikka Suomen lainsäädännön mukaan jokaisella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja syrjimättömyyteen, opettajan rooli voi olla vertaissuhteiden kiusaamistilanteiden selvittämisessä haastava, sillä Adairin ym. (2000) tutkimuksen mukaan vain 21 prosenttia kiusatuista oli ilmoittanut kiusaamisesta. Koulun kontekstiin onkin kehitetty vuosien kuluessa erilaisia malleja kiusaamistilanteiden ratkaisemiseksi. Vertaissovittelumalli verso ja Kiva Koulu -ohjelma ovat Suomessa käytössä olevia suosittuja kiusaamiseen puuttumisen malleja. Suomessa yli 900 koulua on mukana Kiva Koulu -ohjelmassa (KiVa Koulu, 2023a), kun taas vertaissovittelumalli verson avulla on jo vuodesta 2001 koulutettu sovittelua satoihin yhteisöihin Suomessa (sovittelu, 2023). Vertaissovittelumalli verso painottaa enemmän lasten ja nuorten kesken tapahtuvaa konfliktien käsittelyä, kun taas Kiva Koulu -ohjelmassa opettajilla on suuri rooli kiusaamistilanteiden selvittämisessä. Yhteistä näille kahdelle toimintamallille on se, etteivät ne perustu rankaisemiseen.

Vertaissovittelumalli verso. Gellinin (2021) mukaan vertaissovittelussa vertaissovittelijat eli koulutetut riidan osapuolia vähän vanhemmat oppilaat sovittelevat vertaistensa eli muiden oppilaiden välisiä konflikteja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Vertaissovittelijat auttavat osapuolia itse löytämään tilanteeseen ratkaisun niin, että konflikti ei enää jatku tai toistu, mutta heillä ei ole valtaa jakaa rangaistuksia tai tehdä päätöksiä (Gellin 2021). Gellinin (2021) mukaan jos vertaissovittelu ei tuota tulosta, ohjataan tapaus vertaissovittelumallin mukaan aikuisjohtoiseen sovitteluun tai muuhun koulussa käytettävään menettelyyn. Vertaissovittelussa sovitellaan esimerkiksi nimittelyjä ja tönimisiä (Gellin 2021). Gellinin (2021) mukaan restoratiivisen eli korjaavan oikeuden teoriaan pohjaavat toimintatavat, kuten sovittelu, ovat lisänneet oppilaiden asiantuntemuksen arvostamista sekä yhteisen vastuunoton ja osallisuuden vahvistumista, kun taas rankaisuun perustuvat toimintatavat tuottavat epäoikeudenmukaisuuden ja syrjäytymisen kokemuksia.

KiVa Koulu -ohjelma. KiVa Koulu on näyttöön perustuva kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma, joka on kehitetty Turun yliopistossa (KiVa Koulu 2023b). Ohjelmassa pyritään ehkäisemään kiusaamista sekä puuttumaan kiusaamiseen tehokkaasti (KiVa Koulu 2023b). Kiusaamiseen puuttumiseen KiVa Koululla on selkeät tutkimukseen perustuvat ohjeet (KiVa Koulu 2023b). Salmivallin (2010) mukaan KiVa Koulu -ohjelman tarkoituksena on saada lapset ja nuoret, jotka suureksi osaksi seuraavat kiusaamista tukemaan kiusattua ja vastustamaan kiusaamista. KiVa Koulu-ohjelmaan kuuluu Salmivallin (2010) mukaan sekä yleisiä-, että kohdennettuja toimenpiteitä. Kohdennetut toimenpiteet otetaan käyttöön, kun kiusaamistapaus tulee ilmi.

Jokaisessa KiVa Koulu -ohjelmaan osallistuvassa koulussa täytyy olla Salmivallin (2010) mukaan vähintään kolmen aikuisen muodostama KiVa-tiimi. Tiimiläiset selvittävät kiusaamistapauksia yhteistyössä luokanopettajien kanssa. KiVa-tiimin jäsenet pitävät sarjan yksilö- ja pienryhmäkeskusteluja kiusaamiseen osallistuneiden ja kiusatuksi joutuneen oppilaan kanssa. Luokanopettaja taas järjestää Salmivallin (2010) mukaan keskustelun muutaman kiusatun oppilaan luokkakaverin kanssa ja haastaa heidät miettimään, kuinka he voisivat tukea kiusattua tulevaisuudessa. KiVa-tiimin käsittelyyn tulevat vain systemaattisen kiusaamisen kriteerit saavuttavat tapaukset (Salmivalli, 2010).

Salmivallin (2010) mukaan KiVa Koulu -ohjelmaan kuuluu suositus, ettei kiusaamistapaukseen kuuluvien osapuolten vanhempia heti kutsuta yhteispalaveriin, vaan kiusaamiseen osallistuneille lapsille annetaan ensin mahdollisuus muuttaa heidän toimintatapaansa erikseen ja yhdessä käytävien tapaamisten jälkeen. Selvittämiskeskustelujen jälkeen on aina seurantalaveri (Salmivalli, 2010).

Kärnän ym. (2011) mukaan KiVa-ohjelman vaikutuksia on arvioitu 234 koulussa ja tämän tutkimuksen mukaan KiVa-ohjelma vähentää tehokkaasti koulu-kiusaamista ja koulukiusatuksi joutumista. Edellä mainitun tutkimuksen mukaan KiVa-ohjelman positiivinen vaikutus on voimakkaimmillaan luokka-asteella neljä. Lisäksi Kärnän ym. (2011) mukaan KiVa-kouluohjelman on todettu

lisäävän kiusaamisen vastaisia asenteita, empatiaa kiusattuja kohtaan, kiusaamiseen puuttumisen tehokkuutta, kouluviihtyvyyttä sekä koulumotivaatiota.

1.3 Opettajan rooli vertaissuhteiden kiusaamistilanteissa

Adairin ym. (2000) tutkimuksen mukaan vain 21 prosenttia kiusatuista oli ilmoittanut kiusaamisesta. Opettaja ei saa siis useinkaan tietoonsa kaikkia kiusaamistapauksia omassa luokassaan. Tämä varmasti vaikeuttaa kiusaamiseen puuttumista. Khanolaisen ym. (2021) tutkimuksen mukaan myös opettajilla ja oppilailla on usein erilainen käsitys luokan sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja vertaisaggressiosta. Heidän (2021) tutkimukseensa osallistuvien oppilaiden mukaan opettajat vaativat usein haluamaansa ilman, että puuttuvat syrjimiseen tai ratkaisevat konflikteja, kun taas opettajien mukaan he aina pystyivät selvittämään oppilaiden välisiä konflikteja tai niitä ei ollut.

Johanderin ym. (2022) kokeellisessa tutkimuksessa, jossa osallistuja katsoi videovinjentin, jossa opettaja puhui hänelle sen jälkeen, kun oli hypoteettisesti kiusannut vertaistaan, selvitettiin, kuinka konfrontoiva (viestin kuuleminen, joka tuomitsi käytöksen), ei-konfrontoiva (viestin kuuleminen, joka yritti lisätä empatiaa kiusattua kohtaan) tai yhdistetty lähestymistapa vaikutti oppilaiden aikomukseen lopettaa kiusaaminen. Opiskelijoiden aikomus lopettaa kiusaaminen oli keskimäärin yhtä korkea niillä, jotka näkivät tuomitsevan tai empatiaa herättävän viestin. Kuitenkin opiskelijoiden aikomus lopettaa kiusaaminen oli suurin niillä, jotka näkivät yhdistetyn viestin.

KiVa Koulu -ohjelmassa taas kiusaamiseen pyritään vaikuttamaan paljon ennaltaehkäisevästi siihen kuuluvien oppituntien avulla (KiVa Koulu 2023c). Opettajan tehtäväksi annetaan valita KiVa Koulu -ohjelmaan kuuluvien valmiiden oppituntien materiaaleista ne, joita haluaa hyödyntää ja osallistaa koko luokka kiusaamisen vastaiseen toimintaan materiaalien avulla (KiVa Koulu 2023c). KiVa koulun tarkoitus on viestittää oppilaille, että jokainen on vastuussa yhteisestä hyvinvoinnista ja jokainen pystyy siihen vaikuttamaan. (KiVa Koulu

2023d). Opettajalle annetaan siis KiVa Koulu -ohjelmassa suuri rooli kiusaamisen ennaltaehkäisijänä. Ahtolan ym. (2012) tutkimuksen mukaan interventiovuoden lopussa opettajien itsearvioima osaaminen kiusaamisen torjunnassa oli korkeammalla tasolla kouluissa, joissa KiVa Koulu -ohjelma oli käytössä, kuin kontrollikouluissa, joissa KiVa Koulu-ohjelmaa ei ollut käytössä.

1.4 Tutkimuskysymykset

Vaikka vertaissuhteissa tapahtuvasta kiusaamisesta on paljon tutkimustietoa, vähemmälle huomiolle on jäänyt opettajan roolin ja toimijuuden tarkastelu näissä tilanteissa. Tämän tutkielman tavoitteena on tarkastella, millaisena oppilaat kuvaavat opettajan toiminnan ja toimijuuden vertaissuhteiden vallankäyttötilanteissa. Tutkielma tuottaa uutta tietoa opettajan toiminnalle annetuista merkityksistä vertaissuhteiden kiusaamis- ja vallankäyttötilanteissa lasten näkökulmasta tarkasteltuna. Aineisto on kerätty suoraan lapsilta kirjoitelmien muodossa. Kirjoitelmat ovat saaneet olla itse keksittyjä, todellisuudesta peräisin olevia tai jotakin siltä väliltä. Aineistonkeruumenetelmä on siis antanut tutkittaville mahdollisuuden tarkastella tilanteita ilman omakohtaista tunnesidettä tilanteisiin.

Tutkimuskysymyksiksi muodostui kaksi kysymystä:

1. Miten 4.-5.-luokkalaiset lapset kuvaavat kirjoittamissaan tarinoissa opettajan roolia kiusaamistilanteissa?
2. Millaisia ovat hyväksi koetut opettajan puuttumisen keinot lasten välisiin kiusaamistilanteisiin lasten kirjoitelmien mukaan?

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Tutkimuksen lähestymistapa ja tutkimuskonteksti

Tässä pro gradu -tutkielmassa on käytetty kerronnallista lähestymistapaa. Heikkisen (2018) mukaan kerronnallisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jossa huomio kohdistetaan kertomuksiin ja kertomiseen tiedon rakentajana sekä välittäjänä. Tutkimusaineistoni koostuu narratiivisesta aineistosta: lasten itse kirjoittamista kertomuksista tarinoiden muodossa. Tarinat ovat saaneet olla fiktiivisiä, tarinoita todellisuudesta tai jotakin siltä väliltä. Tämä tutkimus on myös fenomenologis-hermeneuttinen. Kirjoitelmat heijastavat lasten omaa kokemusmaailmaa. Tuomi ja Sarajärven (2018) mukaan fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa on kyse siitä, että kokemuksen merkitys eli tutkittava ilmiö pyritään käsitteellistämään. Tässä tutkimuksessa pyrin käsitteellistämään sitä, millaisena lapset kokevat opettajan roolin kiusaamistilanteiden ratkaisemisessa.

Aineisto kerättiin huhti-toukokuussa kevään 2021 aikana vinjettimenetelmällä osana VALTAKO-hanketta. VALTAKO -hankkeen tarkoituksena on ymmärtää lasten ja nuorten lähisuhteissa tapahtuvia ristiriitatilanteita sekä vallankäyttöä ja etsiä näihin tilanteisiin uusia ratkaisumalleja. VALTAKO -tutkimushanketta, jota toteutetaan vuosina 2020–2023 Jyväskylän yliopistossa rahoittaa Suomen Kulttuurirahasto. Barterin ja Renoldin (1999) mukaan vinjettimenetelmällä pystyy tutkimaan arkaluonteisia aiheita vähemmän uhkaavalla ja henkilökohtaisella tavalla.

Hankkeessa valmisteltiin vinjettipohjaista aineistonkeruuta tutustumalla lasten ja nuorten lähisuhteissa tapahtuvaan vallankäytön ja konfliktien suomalaiseen ja kansainväliseen tutkimukseen. Tutkimuskirjallisuuden pohjalta muotoiltiin teemat ja kontekstit, joiden avulla kirjoitelmien vinjettejä eli tekstejä ja kuvia aloitettiin tekemään. Lähisuhteilla VALTAKO-hankkeessa tarkoitetaan

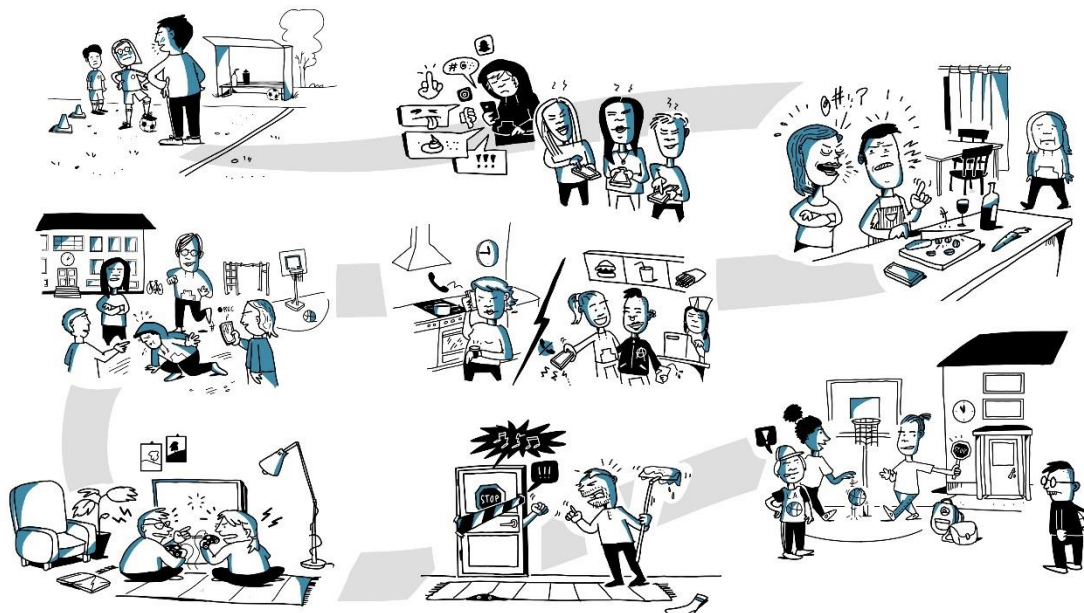
esimerkiksi vertaissuhteita ja suhteita aikuisiin, joita tässä tutkimuksessa tutkittiin. Tässä tutkimuksessa lasten ja nuorten arjen konteksteista korostui koulu ja teemana oli kiusaaminen.

Kirjoitelma-aineistonkeruu toteutettiin Webropol-alustalla (ks. liite 1). Webropoliin luotiin lomake, jonka alussa ohjeistettiin tutkimukseen osallistumiseen. 4.-5.-luokkalaiset valikoituivat tutkittaviksi siitä syystä, että luokat vastasivat THL:n toteuttaman Kouluterveyskyselyn kattamia luokka-asteita. Neljäs- ja viidesluokkalaisille suunnatussa lomakkeessa oli viisi vinjettiä (1 kuva ja 4 tekstivinjettiä) vaihtoehtona. Kuva-vinjetti tilattiin ammattikuvittaja Linda Saukko-Raudalta hanketta varten. Kuvittajan kanssa valittiin kuvan sisällöistä sekä tyylistä käytävien keskusteluiden pohjalta sarjakuvamaisuus. Tutkijat kommentoivat vinjettikuvaa sen eri vaiheissa. Vinjettitekstit tehtiin tutkimusryhmässä ja niihin pyydettiin lasten ja nuorten kommentteja. Kommenttien pohjalta vinjettejä muotoiltiin uudelleen. Esimerkiksi vinjettiteksteissä käytettyjä termejä muokattiin lasten arkikielenkäyttöön sopivimmiksi.

Aluksi etsin koko VALTAKO-kirjoitelmatutkimusaineiston 4.-5.-luokkalaisten kirjoittamista tarinoista kaikki tarinat, joissa mainittiin opettaja ja vertaissuhteissa tapahtuva kiusaamistilanne. Näitä tarinoita kirjoitettiin vinjeteistä 1 ja 2. Vinjetti 1 oli kuva, jonka pohjalta lapset kirjoittivat arjen ristiriitatilanteista (ks. Kuvio 1).

Kuvio 1

Vinjetissä 1 käytetty kuva

Vinjetti 2 oli taas tarinan aloitus, jossa kerrottiin vertaissuhteissa tapahtuvasta kiusaamistilanteesta koulun käytävällä. Tarinan aloitus tällainen:

Koulupäivä on päättymässä, oppilaat hälisevät käytävässä ja naulakoilla. Veera on muuttanut paikkakunnalle vasta muutama kuukausi sitten, eikä hän tunne vielä kovin hyvin luokkakavereitaan. Veera huomaa muutaman luokkakaverin katselevan häntä kauempaa arvioivasti. Luokkakaverit alkavat kuiskailla ja nauraa, joku ottaa puhelimella kuvan. Opettaja tulee käytävään.

Neljäsluokkalaisten tutkittavia tarinoita tässä tutkimuksessa oli neljätoista ja viidesluokkalaisten tarinoita kahdeksantoista eli yhteensä tarinoita oli kolmekymmentäkaksi. Neljäsluokkalaisten tyttöjen tarinoita oli aineistossa taas yhdeksän ja poikien tarinoita neljä. Viidesluokkalaisten tyttöjen tarinoita aineistossa oli neljätoista ja poikien tarinoita viisi. Tarinavaihtoehdon 1 tarinoista tutkimusaineistossa oli neljä viidesluokkalaisten tyttöjen tarinaa ja yksi neljäsluokkalaisten tytön tarina. Tarinavaihtoehdon 2 neljäsluokkalaisten tyttöjen tarinoita aineistossa oli kahdeksan kappaletta ja poikien neljä kappaletta, kun taas viidesluokkalaisten poikien tarinavaihtoehdon 2 tarinoita aineistossa oli viisi kappaletta ja tyttöjen kymmenen kappaletta.

2.2 Tutkimusaineiston keruu

VALTAKO-tutkimusryhmässä kirjoitelma-aineistosta vastannut tutkija oli yhteydessä useisiin kouluihin ja tiedusteli kiinnostusta tutkimukseen osallistumiseen. Yhteydenotot tapahtuivat puhelimen ja sähköpostin välityksellä. Ensin kirjoitelma-aineistosta vastannut tutkija otti yhteyttä rehtoreihin. Jos rehtori oli myönteellinen tutkimuksen toteuttamiseen, tutkija lähestyi koulun opettajia sähköpostitse. Koko VALTAKO-hankkeen kirjoitelma-aineistonkeruu (4.-5.- ja 8.-9.-luokkalaisten aineisto) toteutettiin Keski-Suomen alueella viiden eri koulun kautta. Tutkijalta sähköpostin saaneet opettajat ottivat halutessaan yhteyttä tutkijaan ja ilmaisivat kiinnostuksestaan toteuttaa aineistonkeruu omassa luokassaan. Tutkijat olivat etäyhteydessä opettajiin ja yhdessä sopivat tutkimukselle soveltuvat ajankohdat. Tutkijat lähettivät opettajille tutkimusta koskevat tiedotteet ja suostumuslomakkeet (ks. liitteet 3 ja 4), jonka jälkeen opettajat lähettivät ne Wilman kautta huoltajille ja oppilaille. Tutkijat toimittivat myös opettajille paperiset tiedotteet ja suostumuslomakkeet. Tutkimukseen osallistuvat 4.-5.-luokkalaiset oppilaat palauttivat opettajalle kirjekuoressa oman suostumuslomakkeensa ja huoltajan suostumuslomakkeen. Tutkijat noutivat suostumuslomakkeet kouluilta.

Ennen tutkimuksen toteuttamista tutkijat kirjoittivat sähköpostin välityksellä opettajille ohjeistusviestin lähetettäväksi oppilaille ja huoltajille Wilman kautta. Kevään 2021 koronarajoituksista johtuen tutkijat eivät olleet fyysisesti läsnä aineistonkeruutilanteissa, vaan ne toteutettiin etäyhteydellä Teamsin välityksellä. Tutkijat kertoivat oppilaille tutkimuksesta, sen toteuttamisesta ja korostivat sitä, että osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Lisäksi tutkijat korostivat, että kaikenlaiset kirjoitelmat ovat arvokkaita. Kirjoitelmien tyyli ja pituus olivat vapaasti valittavissa eikä kirjoitelmien oikeinkirjoitusta arvioitu. Oppilaat saivat vielä itse aineistonkeruutilanteessa valita osallistuvatko tutkimukseen. Etäyhteyden vuoksi VALTAKO-hankkeen tutkijat eivät tienneet, ketkä tässä vaiheessa päättivät, etteivät osallistu tutkimukseen.

Tutkittavilla oli käytössään tietokoneet, joilla he pääsivät Webropol-lomakkeeseen. Osallistuminen tapahtui nimettömästi. Yksi tutkijoista oli koko aineistonkeruun ajan saatavilla etäyhteyden kautta, mikäli oppilailla oli jotakin kysyttävää tai olisi ilmennyt teknisiä ongelmia. Oppilaat esittivät tarvittaessa kysymyksensä opettajalle, joka kysyi asiaa tutkijalta. Webropol-linkki oli avoinna ensimmäisestä aineistonkeruusta alkaen kahden kuukauden ajan. Oppilaille kerrottiin, että halutessaan kirjoitelmia voi kirjoittaa useamman ja varsinaisen aineistonkeruuseen varatun oppitunnin jälkeen. Kirjoitelmia kertyi 4.-5.-luokkalaisilta oppilailta yhteensä 79 kappaletta.

2.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksessani käytin kerronnallista analyysiä sekä Braunin ja Clarken (2006) kuusivaiheista temaattista analyysiä analyysimenetelmänä. Braunin ja Clarken (2006) mukaan temaattinen analyysi on menetelmä, jolla tunnistetaan, analysoidaan ja raportoidaan tutkimusaineistossa olevia teemoja. Heidän (2006) mukaansa temaattisen analyysin ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu tutkimusaineistoon tutustuminen. Aluksi siis tutustuin tutkimusaineistooni huolellisesti. Tutkimukseni aineistossa olin kiinnostunut opettajan roolista alakouluikäisten lasten välisissä kiusaamistapauksissa. Etsin 4.-5.-luokkalaisten VALTAKO-kirjoitelma-aineistosta ensin kaikki tarinat, joissa mainittiin opettaja ja vertaissuhteissa tapahtuva kiusaamistilanne. Aineistoksi valikoitui näin 27 tarinaa tarinavaihtoehdosta 2 ja viisi tarinaa tarinavaihtoehdosta 1 (ks. liite 1) eli yhteensä tarinoita oli 32.

Braunin ja Clarken (2006) temaattisen analyysin toiseen vaiheeseen kuuluu alustavien teemojen luominen. Koska olin kiinnostunut opettajan roolista kiusaamistilanteissa, etsin aineistosta opettajan toimintaa ja toimijuutta kuvaavia ilmauksia. Etsin kaikista tarinoista, millaiseksi opettajan toiminta kuvattiin, ja luokittelin kuvaukset aineistolähtöisesti. Heikkisen (2018) mukaan narratiivien analyysissä kertomuksia luokitellaan erillisiin luokkiin esimerkiksi kategorioiden

avulla. Tässä tutkimuksessa luokittelin kertomuksia itse muodostamieni ja nimeämieni teemojen avulla. Opettajan esimerkiksi kerrottiin kysyvän kiusaamisen kohteena olevalta, mikä hänellä oli hätänä. Nimesin tämän kuvauksen alateemaksi ”opettaja havaitsee itse kiusaamisen”.

Etsittyäni kaikki kuvaukset lasten tarinoista, luokittelin saman tyyppistä toimijuutta kuvaavat kuvaukset yhteen. Braunin ja Clarken (2006) temaattisen analyysiin kolmanteen vaiheeseen kuuluu teemojen etsiminen temaattisen analyysin toisessa vaiheessa tehdyn alustavan teemoittelun pohjalta. Samalla huomasin, että opettajan toimijuus oli tarinan eri vaiheissa hyvin erilaista. Tarkastelin siis muodostettuja teemoja Braunin ja Clarken (2006) temaattisen analyysin neljännen vaiheen mukaan tarinan eri vaiheisiin perustuvien yläteemojen kautta. Tarinan alkuvaiheessa opettaja sai usein tietoonsa kiusaamisen jotakin kautta, tilanteen selvittämissä vaiheissa opettaja taas kuunteli eri osapuolia ja loppuratkaisuissa kuvattiin esimerkiksi erilaisia opettajan järjestämiä keskusteluita. Yläteemojen muodostamisen kohdalla hyödynsin Heikkisen (2018) määrittelemää narratiivista analyysiä, jossa kohdistin huomion tarinan juoneen, koska opettajan toiminta oli tilannekuvausten alussa, selvittämissä vaiheissa ja loppuratkaisuissa hyvin erilaista. Näin ollen muodostin kolme erilaista yläteemaa: opettajan sisään-tulo: opettaja kiusaamisen havaitsijana, opettajan toimijuus tilanteen selvittäjänä ja opettajan toimijuus tarinan loppuratkaisussa.

Braunin ja Clarken (2006) temaattisen analyysin viides vaihe on teemojen määrittäminen ja nimeäminen. Opettajan sisään-tulon määrittelin siten, että otin siihen mukaan kaikki tarinan osat, joissa opettaja sai tietoonsa kiusaamistilanteen. Tämän yläteeman alateemoiksi muodostuivat viisi alateemaa: opettaja havaitsee itse kiusaamistilanteen, kiusattu kertoo opettajalle kiusaamisesta, kiusattu ja hänen tukijansa kertovat opettajalle kiusaamisesta, kaveriporukkaan kuuluva (ei kiusattu, eikä kiusaaja) kertoo opettajalle kiusaamisesta ja vanhemmat kertovat opettajalle kiusaamisesta. Tarinoissa tiedon kiusaamisesta opettaja sai siis viidellä eri tavalla.

Opettajan toimijuus tilanteen selvittäjänä -osuudella tarkoitin tarinan kohtia, joissa opettaja selvitti kiusaamistilannetta, mutta tilannetta ei vielä ratkaistu.

Opettajan toimijuus tilanteen selvittäjänä -yläteeman alateemoiksi muodostui viisi alateemaa: opettajan kommunikoiminen kiusaajien kanssa, opettajan kommunikoiminen kiusatun kanssa, opettajan kommunikoiminen kiusaajan ja kiusatun kanssa, opettajan kommunikoiminen sivustaseuraajan kanssa ja opettaja lisävahinkojen ennaltaehkäisijänä.

Opettajan toimijuus tarinan loppuratkaisijana yläteemalla tarkoitin taas opettajan toimijuutta kiusaamistilanteen selvittämisen loppuvaiheessa. Tämän yläteeman muodostivat seitsemän alateemaa: keskustelut, opettajan empaattisuus, opettajan suuttuminen, seuraamukset ja opettajan tarjoamat valmiit ratkaisut, onnelliset loppuratkaisut ja tarinat, joissa opettajan keksimä loppuratkaisu ei lopeta kiusaamista. Braunin ja Clarken (2006) temaattisen analyysin viimeinen vaihe on raportin kirjoittaminen analyysistä. Pro gradu -tutkielman tulososassa kerron tutkimukseni tuloksista aineisto-otteiden avulla.

2.4 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksessani olen pyrkinyt täyttämään mahdollisimman hyvin hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdat, joita on yhdeksän kappaletta (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, s. 6–7). Pohdinnassa olen arvioinut tutkimuksen luotettavuutta ja rajoitteita. Allekirjoitin tietojenkäsittelysopimuksen, jonka myötä sitouduin tutkimusaineistojen tietoturvalliseen säilyttämiseen sekä vaitiolovelvollisuuteen koskien tutkimusaineistosta saatavia henkilötietoja ennen VALTAKO-hankkeen tutkimusaineistoon pääsyä. Tietojenkäsittelysopimuksen mukaisesti käsittelin tutkimusaineistoa ainoastaan Jyväskylän yliopiston s-asemalla. Lisäksi suoritin vuoden 2022 syksyllä Aineistohallinnan perusteet -kurssin, jossa tein aineistohallintasuunnitelman opinnäytetyötäni varten.

VALTAKO-hankkeelle on anottu tutkimusluvat ja tehty eettinen ennakoarviointi. Ennen 4.-5.-luokkalaisten kirjoitelma-aineiston aineistonkeruutilanetta, heiltä ja heidän huoltajiltaan oli kysytty suostumus tutkimukseen osallistumisesta (ks. liite 2 ja 3). Koronapandemian vuoksi tutkijat eivät olleet läsnä tutkimuksen aineistonkeruutilanteessa, vaan oppilaat näkivät ja kuulivat tutkijat

Teamsin välityksellä. Oppilaille kerrottiin aineistonkeruutilanteessa uudestaan tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta sekä siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja he saivat vielä silloin valita osallistuvatko tutkimukseen. Näin tutkijat pyrkivät kunnioittamaan tutkittavien itsemääräämisoikeutta. Osallistuminen tapahtui nimettömästi eivätkä tutkijat saaneet tietoa siitä, ketkä luokassa lopulta osallistuivat tutkimukseen.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuulla lasten ääntä. Kun kuullaan lasten ääntä, vahvistetaan samalla heidän osallisuutta ja toimijuutta, mitä voidaan pitää eettisesti perusteltavana. Kuulan (2015) mukaan lasten osallistumista tutkimuksiin voidaan pitää perusteltuna yhteiskunnan, kulttuurin ja lääketieteen tutkimuksen näkökulmasta sekä lapsien itsensä näkökulmasta. Hänen mukaansa lapsille täytyy antaa oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi heille sopivalla tavalla.

3 TULOKSET

Tulosluku jakautuu kolmeen osaan: opettajan sisääntulo: opettaja kiusaamisen havaitsijana, opettajan toimijuus tilanteen selvittäjänä ja opettajan toimijuus tarinan loppuratkaisussa. Osa neljäs- ja viidesluokkalaisten tarinoista sisälsi kaikki kolme osaa, osa kaksi ja osa vain yhden osan.

3.1 Opettajan sisääntulo: opettaja kiusaamisen havaitsijana

Opettajan sisääntulolla: opettaja kiusaamisen havaitsijana tarkoitan sitä, kuinka opettaja saa tietoonsa kiusaamistilanteen. Kiusaaminen saattoi tulla opettajan tietoon viidellä eri tavalla lasten kirjoittamissa tarinoissa: opettaja havaitsi itse kiusaamistilanteen, kiusattu kertoi opettajalle kiusaamisesta, kiusattu ja hänen tukijansa kertoivat opettajalle kiusaamisesta, kaveriporukkaan kuuluva (ei kiusattu, eikä kiusaaja) kertoi opettajalle kiusaamisesta ja vanhemmat kertoivat opettajalle kiusaamisesta. Kaikissa tarinoissa opettajan sisääntuloa ei kuvattu. Kahdessa tarinassa opettajan sisääntuloja oli kaksi, sillä ensimmäisellä kerralla opettaja ei saanut tietoonsa kaikkea tai hänelle valehdeltiin.

Kaikissa tarinoissa, joissa *opettaja havaitsee itse* ensimmäisenä *kiusaamisen*, opettajan rooliksi ja toiminnaksi kuvattiin halu puuttua kiusaamiseen. Halu puuttua kiusaamiseen kuvattiin viidesluokkalaisen tytön tarinassa seuraavasti: ”Muutama oppilas jatkoi naureskelua vaikka opettaja oli käytävässä. Opettaja huomasi tilanteen ja puuttui tilanteeseen”. Neljäsluokkalaisen tytön tarinan alussa kerrottiin kiusaamiseen puuttumisen tavasta tarkemmin, mikä oli puhuttelu: ”Opettaja sattui paikalle sattumalta ja kuuli kiusaajien puheet. Hän otti ne puhutteluun...”. Neljäsluokkalaisen tytön tarinassa taas opettaja pohtii ja havainnoi itsekseen, kun hän ”ihmettelee mitä muut tekee ja miksi Veera on yksin”. Joissakin tarinoissa taas opettajalle tai välituntivalvojalle annettiin vuorosanat kysyä ”mitäs täällä nyt tapahtuu?” (neljäsluokkalainen tyttö), ”onko kaikki hyvin kun seisot täällä yksiksesi?” (viidesluokkalainen tyttö), ”mitä tapahtuu tai oletko

yksin" (neljäsluokkalainen poika). Yhteensä yhdeksässä tarinassa neljäs- ja viidesluokkalaiset kirjoittajat olivat kuvanneet opettajaa itse kiusaamistilanteen havaitsijana.

Neljäs- ja viidesluokkalaisten tarinoita, joissa *kiusattu kertoo opettajalle kiusaamisesta*, oli myös yhteensä yhdeksän kappaletta. Neljäsluokkalainen tyttö kertoi tarinassa rohkeuden keräämisestä ennen opettajalle kertomista: "Nyt Veera suuttui ja samalla tietenkkin myös harmistui. Hän sai onneksi oppitunnin kuluessa kerättyä tarpeeksi rohkeutta ja välitunnin alkaessa, hän kertoi opettajalleen ilkeistä luokkakavereista." Kiusatun pahasta mielestä kerrottiin edellisen lainauksen lisäksi myös muissa lasten kirjoittamissa tarinoissa: "Veeralla on paha mieli ja menee kertomaan opettajalle tapahtuneesta" (neljäsluokkalainen tyttö) ja "Veeralle tulee paha mieli ja rupeaa itkemään. Veera menee sanomaan opettajalle, että tytöt nauraa hänelle" (viidesluokkalainen tyttö). Tarinoissa, joissa kiusattu kertoi opettajalle kiusaamisesta kuvattiin siis usein kiusatun pahanmielen tunteita. Lisäksi tarinoissa kerrottiin myös siitä, että opettajalle kertominen vaatii rohkeutta.

Tarinoita, joissa *kiusattu ja hänen tukijansa kertovat opettajalle kiusaamisesta, kaveriporukkaan kuuluva* (ei kiusattu, eikä kiusaaja) *kertoo opettajalle kiusaamisesta* sekä *vanhemmat kertovat koululle kiusaamisesta* oli jokaista yksi tarina. Kun kiusattu ja hänen tukija kertoivat opettajalle kiusaamisesta, sen kuvattiin aiheuttavan opettajassa vihan tunteita kiusaajia kohtaan.

Yhtäkkiä paikalle tulee Jenni joka sanoo kiusaajille "Eikö teillä ole mitään muuta tekemistä kun kiusata muita?" Kiusaajat yhtäkkiä lopettavat kiusaamisen ja poika menee halaamaan Jenniä. Kiusaajat kävelevät vihaisesti pois. Jenni sanoo "Mennään kertomaan opelle." he menevät kertomaan opettajalle ja opettaja on hyvin vihainen kiusaajille. (kiusattu ja hänen tukija menevät kertomaan opettajalle kiusaamisesta, 5.-luokkalainen tyttö)

Tarinassa, jossa taas kaveriporukkaan kuuluva (ei kiusattu, eikä kiusaaja) kertoi opettajalle kiusaamisesta, asiaa selvitettiin tämän jälkeen koko kaveriporukan kesken.

Mutta voiton jälkeen tytöt päästivät Maijan bändiin, ja bändi välitunnin jälkeen Minna ja Liisa puhuivat Maijasta kaikkea pahaa ja kertoivat sen muille. Emma kertoi opettaja Tiinälle asiasta. Joten kaikki bändiin kuuluvat tytöt tulivat keskustelemaan asiasta. (kaveriporukkaan kuuluva kertoo kiusaamisesta opettajalle, 5.-luokkalainen tyttö, tarinassa olevat nimet on muutettu)

Lasten kirjoittamissa tarinoissa, joissa *opettajalle ei kerrottu heti kaikkea*, opettaja selvästi huomasi, että lasten kesken on menossa jotakin ja hän tiedusteli asiaa, mutta hänelle valehdeltiin. Opettajalle ei siis tarinoissa alkuun kerrottu totuutta ja kiusaaminen jatkui, kunnes opettaja sai kuulla kaiken, jonka jälkeen puuttui kiusaamistilanteeseen. Opettajalla oli näissä tarinoissa siis ikään kuin kaksi sisääntuloa. Ensimmäisenä esittelemässäni tarinassa ensin oli opettajan sisääntulo, jonka jälkeen vuorossa oli välituntivalvojan sisääntulo.

”-Mitäs täällä tapahtuu? Opettaja kysyy. -Ei mitään! Veeraa tuijotelleet oppilaat sanovat ja osa tirskahtaa. -Noniin hyvä siis, nyt ulos joka iikka. Opettaja sanoo. Ulkona Veeraa tuijotelleet oppilaat nauravat. Veera kävelee ohi ja kuulee kun joku sanoo: -Olipa se outo!...”

”Välkkävalvoja tulee paikalle: -Mitä täällä tapahtuu? - Nämä oppilaat kiusaavat minun pikkusiskoani siitä, miten hän pukeutuu ja käyttäytyy! Veeran isosisko vastaa. -No jaahas te tulette mukaani ja teille muille, jotka ette kiusaa hyvää päivän jatkoa ja me lähdemme nyt rehtorin kansliaan! ” (tarinassa kaksi opettajan sisääntuloa, 5.-luokkalainen tyttö)

Toisena esittelemässäni tarinassa taas samalla opettajalla oli kaksi sisääntuloa.

”Opettaja pyytää Veeraa mukaansa opettajanhuoneeseen sillä hän halusi puhua Veeran kanssa. Veera sanoo opettajalleen kaiken olevan hyvin eikä hänen luokkakaverit hänelle nauraneet vaan kiertoviestille josta luokkalaiset puhuivat mutta todellisudessa Veera tiesi heidän nauraneen hänelle.”

”Veeran äiti kysyi Veeralta miten hänen koulupäivänsä oli mennyt ja Sitten Veera alkoi itkeä. He istuivat pöytään ja kertoi hänen luokkalaistensa nauravansa, kuiskivansa ja ottavan kuvia hänestä nettiin. Veeran äiti haki ripeästi puhelimen eteisenpöydän päältä ja soitti Veeran opettajalle. He sopivat tapaavansa heti ja opettaja soitti Veeraa kiusanneiden luokkalaisten vanhemmille ja käski heidän heti tulla koululle ” (tarinassa kaksi opettajan sisääntuloa, 5.-luokkalainen tyttö)

Kiusattu ei kummassakaan tarinassa, jossa opettajalla on kaksi sisääntuloa ehkä uskalla kertoa heti opettajalle kiusaamisesta. Tarinoista ensimmäisenä esittelemässäni tarinassa opettaja kysyy ensimmäisessä sisääntulossaan kiusaajilta ja kiusatulta ”mitäs täällä tapahtuu?”. Kiusatun voi olla vaikea tässä kohtaa kertoa opettajalle kiusaamisesta, kun kiusaajat vastaavat ”ei mitään”. Tilanne vaatisi varmasti paljon rohkeutta kiusatulta, sillä tilanteessa kiusaajilla on suuri valta sosiaalisen paineen vuoksi. Jälkimmäisenä esittelemässäni tarinassa taas opettaja ensin juttelee kiusatun kanssa kahden kesken, mutta kiusattu ei rohkene kertoa asiasta siltikään opettajalle, vaan valehtelee. Tässä tarinassa kiusattu rohkenee kertoa ensin kiusaamisestaan äidilleen. Ehkä kiusattu ei jälkimmäisessä tarinassa

luota opettajaan. Ensimmäisenä esittelemässäni tarinassa toisessa opettajan sisäntulossa taas kiusatun isosisko kertoo välituntivalvojalle, että hänen pikkusiskoaan kiusataan. Tässäkin tarinassa kiusattu ei itse kerro kiusaamisesta opettajalle, mikä voi myöskin olla seurausta luottamuspulasta opettajaa kohtaan.

Ainoastaan yhdessä lapsen kirjoittamassa tarinassa opettajalla ei ollut roolia. Neljäsluokkalaisen tytön kirjoittaman tarinan, jossa opettajalla ei ollut roolia, oppilas kirjoitti seuraavalla tavalla:

Liikunnan opettaja sanoi tänään pelataan jalkapalloa. Yksi oppilas ei tykännyt jalkapallosta. Pojasta alettiin ottamaan videota missä hän oli surullinen, kun ei osannut pelata jalkapalloa. Kaikki tytöt ja pojat nauroivat, kun katsoivat sitä videota. Yksi poika ei nauranut koska hän oli se kiusattu. Hän katsoi videota surullisena. Pojan vanhemmat huutivat toisille ja myös kyseiselle pojalle ja hänen siskolleen. Poikaa kiusattiin koulussa aina. Hänen siskoakin kiusattiin ja sille soitettiin ilkeitä puheluja. Vanhemmat vihdoinkin sai sovittua kaikki ja soitti koululle kertoi kaiken rehtorille mitä oli tapahtunut. Pojan ja tytön kiusaajat pyysivät niiltä anteeksi ja kaikki olivat ok. (4.-luokkalainen tyttö)

Tässä tarinassa opettaja vain kertoi, että pelataan jalkapalloa, eikä muuta mainintaa opettajasta ole. Tarinassa ei kerrottu huomasiko opettaja kiusaamista tai oliko opettaja paikalla kiusaamistilanteessa. Ei voida varmaksi sanoa, että laittoi opettaja vain jalkapallopelit käyntiin ja sulki silmänsä kiusaamiselta. Kun tarinassa vanhemmat lopuksi soittivat koululle kiusaamisesta, tämä johti siihen, että kiusaajat pyysivät kiusatuilta anteeksi. Kiinnostavaa tässä tarinassa oli se, että opettaja sivuutettiin ja vanhemmat ilmoittivat rehtorille. Voisikohan tämän syynä olla se, että kyse olisi aineenopettajasta?

3.2 Opettajan toimijuus tilanteen selvittäjänä

Opettajan toimijuus tilanteen selvittäjänä -yläteema kertoo opettajan toimijuudesta kiusaamistilanteen selvittäjänä ennen loppuratkaisun kuvaamista. Toimijuus tilanteen selvittäjänä -osuuteen kuuluu viisi alateemaa: opettajan kommunikoiminen kiusaajien kanssa, opettajan kommunikoiminen kiusatun kanssa, opettajan kommunikoiminen kiusaajan ja kiusatun kanssa, opettajan kommunikoiminen sivustaseuraajan kanssa ja opettaja lisävahinkojen ennaltaehkäisijänä. Tarinoissa, joissa opettajalla oli kaksi sisääntuloa, saattoi olla myös kaksi tilanteen selvittämisvaihetta.

Kahdessa 5.-luokkalaisten tytön kirjoittamassa tarinassa *opettaja kommunikoi* ainoastaan *kiusaajien kanssa* selvittääkseen, mitä on tapahtunut ennen tarinan loppuratkaisun kuvaamista. Lapset kirjoittivat näissä tarinoissa seuraavasti:

Opettaja takavarikoi oppilaan puhelimen ja sanoo miksi otatte toisesta kuvia ilman lupaa Lenni ja Aapeli? Lenni ja Aapeli sanoo no, kun Veeralla oli hyvä ilme niin oli pakko, Lenni ja Aapeli nauraa (5.-luokkalainen tyttö)

-Mitäs täällä tapahtuu? Opettaja kysyy. -Ei mitään! Veeraa tuijotelleet oppilaat sanovat ja osa tirskahtaa. (5.-luokkalainen tyttö)

Tarinoissa, joissa opettaja kommunikoi ainoastaan kiusaajien kanssa, opettaja ei pysähtynyt kuuntelemaan kiusatun tarinaa tapahtuneesta. Tarina, jossa sanotaan ”mitäs täällä tapahtuu?” on esimerkki tarinasta, jossa opettaja ei heti saanut tietoa kiusaamisesta ja näin osannut ajoissa puuttua kiusaamiseen. Tämä saattoi johtua siitä, ettei opettaja osannut ajoissa kohdata kiusattua.

Kahdessa 4.-5.-luokkalaisten tarinassa *opettaja kommunikoi* vain *kiusatun kanssa* selvittääkseen, mitä on tapahtunut. Nämä 4.-5.-luokkalaisten tytöt kirjoittivat tarinoissaan seuraavasti:

Opettaja kysyi kiusaajilta missä Veera on? he sanoivat etteivät tiedät. Opettaja kysyi vielä toisen kerran he vastasivat se lähti! opettaja juoksi veeran perään hän saa hänet kiinni moi veera sanoi opettaja moi sanoi Veera alakuloisen näköisenä mikä sinulla on ope kysyi, Aleksi ja Emma nauroivat minulle ja ottivat kuvan minusta. (4.-luokkalainen tyttö)

Veera sanoo opettajalleen kaiken olevan hyvin eikä hänen luokkakaverit hänelle nauraneet vaan kiertoviestille josta luokkalaisten puhuivat mutta todellisuudessa Veera tiesi heidän nauraneen hänelle (5.-luokkalainen tyttö)

Näissä tarinoissa opettaja kysyi ja kuunteli. ~~Näistä tarinoista~~ 4.-luokkalaisten tytön tarinassa opettaja toki kysyi kiusaajilta, että missä Veera on, mutta ei halunnut kiusaajilta tietoa siitä, mitä on tapahtunut. 5.-luokkalaisten tytön tarinassa kiusattu valehtelee opettajalle tapahtuneesta ja kiusaaminen jatkuu tarinassa eli opettaja ei osannut puuttua kiusaamiseen. 4.-luokkalaisten tytön tarinassa taas kiusattu kertoo totuuden opettajalle, opettaja puuttuu tämän jälkeen kiusaamiseen ja kiusaamisen jatkumisesta ei kerrota. Kummassakin tarinassa opettaja uskoo kiusattua.

Kymmenessä neljäs- ja viidesluokkalaisten tarinassa *opettaja kuunteli kiusaajaa tai kiusaajia sekä kiusattua*. Tarinoissa, joissa opettaja kuunteli kiusaajaa tai kiusaajia sekä kiusattua lapset kirjoittivat seuraavalla tavalla:

Hän alkaa kertomaan opettajalle, että hänelle on naurettu ja että hänestä on otettu kuvia. Hän kertoi myös, että luokkakaverit kuiskailivat hänestä luultavasti jotain pahaa. Veeraa alkaa lievästi itkemään kerrottuaan asian opettajalle. Muut luokkalaiset ovat todella nolostuneita ja yrittävät väittää vastaan (5.-luokkalainen tyttö)

opettaja kysyy, miksi he ottivat kuvan Veerasta. Veera anoo, että he katsoivat häntä ja nauroivat, muut oppilaat valehtelivat opettajalle. Opettaja uskoo Veeraa (5.-luokkalainen poika)

Näissä tarinoissa opettaja oli selkeästi kiusatun puolella. Kiusaajat eivät tarinoissa tunnustaneet tekojaan, vaan yrittivät väittää vastaan tai valehdella opettajalle, mutta opettaja uskoi kiusattua eli asettui heikommassa asemassa olevan puolelle.

Kahdessa viidesluokkalaisen tytön tarinassa *opettaja kommunikoi sivustaseuraajan kanssa*, kun selvitti, mitä on tapahtunut. Tarinoissa, joissa opettaja kommunikoi sivustaseuraajan kanssa, viidesluokkalaiset tytöt kirjoittivat seuraavasti:

Opettaja kysyy miksi hänellä on kännykkä kädessään. Veeran luokkakaverit eivät kerkeä vastata, kun Veera tulee sanomaan että he ottivat hänestä kuvan. Opettaja kääntyy heihin päin ja he sanovat, että hän valehtelee. Opettaja katsoo Veeraa ja kysyy valehteletko? Veerasta tuntuu niin pahalta ettei hän saa suustaan mitään muuta kuin yhden vinkkaisun. Sitten joku Veeran luokkalainen tulee ja sanoo opettajalle että hän näki koko tilanteen ja että Veera puhuu totta.(5.-luokkalainen tyttö)

Välkkävalvoja tulee paikalle:-Mitä täällä tapahtuu? - Nämä oppilaat kiusaavat minun pikkusiskoani siitä, miten hän pukeutuu ja käyttäytyy!Veeran isosisko vastaa. (5.-luokkalainen tyttö)

Ensimmäisessä tarinassa kiusaajan luokkalainen sivustaseuraaja kertoo opettajalle näkemästään ja toisessa tarinassa taas kiusatun isosisko tulee puolustamaan pikkusiskoaan. Kummassakin tarinassa opettaja puuttuu kiusaamiseen sen jälkeen, kun on saanut tiedon kiusaamisesta sivustaseuraajalta.

Opettaja lisävahinkojen ennaltaehkäisijänä -alateema näkyi ainoastaan yhdessä viidesluokkalaisen tytön kirjoittamassa tarinassa. Viidesluokkalainen tyttö kirjoitti seuraavasti opettajan roolista lisävahinkojen ennaltaehkäisijänä:

Opettaja takavarikoi oppilaan puhelimen ja sanoo miksi otatte toisesta kuvia ilman lupaa Lenni ja aapeli? Lenni ja Aapeli sanoo no, kun Veeralla oli hyvä ilme niin oli pakko, Lenni ja Aapeli nauraa (5.-luokkalainen tyttö)

Opettaja takavarikoi oppilaan puhelimen varmaankin siksi, ettei sillä otettaisi enää lisää kuvia ilman lupaa ja näin syntyisi lisävahinkoja kiusatulle. Takavarikoimalla oppilaan puhelimen, opettaja puolusti kiusattua ja oli kiusatun puolella.

3.3 Opettajan toimijuus tarinan loppuratkaisussa

Opettajan toimijuudella tarinan loppuratkaisussa tarkoitan opettajan roolia kiusaamistilanteen selvittämisen loppuvaiheessa. Osassa tarinoissa oli useampia loppuratkaisuja, osassa ei yhtään ja joissakin vain yksi. Tarinan loppuratkaisussa kuvattiin keskusteluita, opettajan empaattisuutta, opettajan suuttumista, seuraamuksia ja opettajan tarjoamia valmiita ratkaisuja. Lisäksi osassa neljäs- ja viidesluokkalaisten tarinoissa kuvattiin onnellinen loppuratkaisu eli kiusaaminen päättyi ja kahdessa tarinassa opettajan keksimä loppuratkaisu ei ollut toimiva, koska kiusaaminen jatkui opettajan puuttumisen jälkeen. Toiseen tutkimuskysymykseen etsin vastauksia tarkastelemalla kirjoitelmien loppuratkaisuja. Tutkin millaiset opettajan puuttumisen keinot kiusaamiseen lapset kuvasivat hyväksi.

Opettajan empaattisuutta kuvattiin 4.-5.-luokkalaisten kirjoitelmissa empatiakasvatuksen ja opettajan olemisen kiusatun puolella alateemojen kautta. Opettajan empaattisuutta kuvattiin seuraavasti 4.-5. -luokkalaisten kirjoittamissa tarinoissa:

Hän sanoo kiusaajille miten pahalta kiusatusta voi tuntua ja että niin ei kannata tehdä ja se voi johtaa pahoihin juttuihin (empatiakasvatus, 5.-luokkalainen tyttö)

me vain katsottiin omia kuvia kiusaajat selittivät ei ette katsonut mitään vaan kiusasitte saatte tunnin jälkkää (opettajan oleminen kiusatun puolella, 4.-luokkalainen tyttö)

Hän otti ne puhutteluun ja lohdutteli Veeraa (opettajan oleminen kiusatun puolella, 4.-luokkalainen tyttö)

Empatiakasvatus näkyi tarinoissa siten, että opettaja kertoi kiusaajille kiusaamisen vaaroista sekä keskusteli siitä, kuinka pahalta kiusaaminen voi tuntua. Opettajan olemista kiusatun puolella kuvattiin taas tarinoissa siten, että opettaja ei uskonut kiusaajia ja uskoi sekä lohdutti kiusattua. Empatiakasvatusta kuvattiin yhteensä kolmessa 4.-5.-luokkalaisten tarinassa sekä näistä yhdessä tarinassa kahteen kertaan ja opettajan olemista kiusatun puolella kolmessa tarinassa.

Opettajan suuttumista kuvattiin tarinoissa opettajan tunneilmaisun sekä opettajan käskyjen lopettaa kiusaaminen kautta. Opettajan suuttumista kuvattiin 4.-5.-luokkalaisten tarinoissa seuraavasti:

Laitan vanhemmillesi viestin asioista, mitä olet tehnyt, opettaja sanoi vihaisesti (opettajan tunneilmaisu, 4.-luokkalainen tyttö)

ja sanoo antakaa veeran olla rauhassa älkää kiusatko häntä opettaja huomauttaa (opettajan käsky lopettaa kiusaaminen, 4.-luokkalainen tyttö)

Opettajan tunneilmaukset liittyivät vihaan: opettaja ragesi, katsoi vihaisesti kiusaajia, oli vihainen kiusaajille, katsoi tiukasti kiusaajia, huusi sekä käski lopettaa kiusaamisen, menetti hermonsensa ja sanoi asioita vihaisesti. Opettajan tunneilmauksia kuvattiin seitsemässä 4.-5.-luokkalaisten tarinassa. Opettaja taas käski kiusaajia lopettamaan kiusaamisen kolmessa 4.-5.-luokkalaisten tarinassa. Opettajan tunneilmaukset ja käskyt lopettaa kiusaaminen kertoivat tarinoissa varmaankin siitä, ettei opettaja pitänyt kiusaamista oikeutettuna tekona kiusattua kohtaan, vaan kiusaaminen aiheutti opettajassa ikäviä tunteita ja halua puuttua kiusaamiseen.

Tarinoiden loppuratkaisuissa opettaja järjesti myös erilaisia *keskusteluita*. Opettaja piti puhutteluita, toimi sovinnon mahdollistajana ja järjesti keskusteluita erilaisilla kokoonpanoilla. Neljässä 4.-5.-luokkalaisten tarinassa mainittiin sana puhuttelu. Opettaja puhutteli kiusaajia. Viidesluokkalainen poika kirjoitti tarinassaan: ”Opettaja uskoo Veeraa ja vie heidät puhutteluun”. Puhuttelu toimi siis ikään kuin opettajan rangaistuskeinona kiusaajia kohtaan.

Kahdessa 4.-5.-luokkalaisten tarinassa opettaja toimi taas sovinnon mahdollistajana. 5.-luokkalainen poika kertoi tarinassaan opettajan roolista sovinnon mahdollistajana seuraavasti:

Opettaja rupesi selvittämään asiaa. Se oppilas kuka otti kuvan pyysi anteeksi Veeralta ja poisti kuvan. Veera antoi anteeksi. Muutkin oppilaat pyysivät anteeksi ja olivat pahoillaan. Veera antoi heillekin anteeksi. Veeran mielestä se ei ollut kivaa mitä he tekivät ja hänelle tuli paha mieli. Oppilaat sanoivat, että hän voi tulla leikkimään heidän, kanssa koulun jälkeen. Veera oli taas iloinen. (5.-luokkalainen poika)

Tarinoissa, joissa opettaja toimi sovinnon mahdollistajana, opettajan kiusaamistilanteen selvittämisen seurauksena kiusaajat tekivät sovinnon kiusatun kanssa ja ottivat kiusatun mukaan jatkossa yhteisiin leikkeihin tai puuhiin.

Opettaja järjesti myös muita keskusteluita erilaisilla kokoonpanoilla kahdeksassa 5.-luokkalaisen tytön tarinassa. Yhdessä tarinassa kiusaamistilannetta

selvitettiin rehtorin kansliassa sekä yhdessä tarinassa opettaja pyysi oppilaita tulemaan juttelulle sekä hänen että rehtorin kanssa. Näissä tarinoissa 5.-luokkalaisten tytöt kirjoittivat seuraavasti:

No jaahas te tulette mukaani ja teille muille, jotka ette kiusaa hyvää päivän jatkoa ja me lähdemme nyt rehtorin kansliaan! (kiusaamistilanteen selvittäminen rehtorin kansliassa, 5.-luokkalainen tyttö)

Muut luokkalaisten ovat todella nolostuneita ja yrittävät väittää vastaan. Opettaja katsoo heitä vihaisesti ja pyytää heitä tulemaan juttelulle sekä hänen ja rehtorin kanssa. (opettaja pyysi oppilaita tulemaan juttelulle sekä hänen että rehtorin kanssa, 5.-luokkalainen tyttö)

Lisäksi yhdessä tarinassa opettaja pyysi kiusaajat ja kiusatun välitunniksi luokkaan, yhdessä tarinassa pyysi kaikki luokkaan, yhdessä tarinassa vei kiusaajat luokkaan, kahdessa tarinassa piti keskusteluita ja yhdessä tarinassa meni puhumaan kiusaajille. Opettajan pitämistä keskusteluista 5.-luokkalaisten tytöt kirjoittivat esimerkiksi seuraavasti:

Joten kaikki bändiin kuuluvat tytöt tulivat keskustelemaan asiasta. (keskustelun pitäminen, 5.-luokkalainen tyttö)

He puhuivat ja puhuivat ja lopulta he sopivat että jos kukaan näkisi Veeran kiusaamista missään ,tytöt saivat 1 tunnin jälki istunnon joka päivä viikon putkeen (keskustelun pitäminen, 5.-luokkalainen tyttö)

Erilaisia *seuraamuksia* tarinoissa oli opettajan yhteydenotot vanhempiin viidessä tarinassa, jälki-istunnon antaminen yhdessä tarinassa, kiusaajan poistaminen pelistä yhdessä tarinassa sekä vanhempien yhteydenotot kouluun kahdessa tarinassa. Kodin ja koulun välisestä viestinnästä 4.-5.-luokkalaisten tytöt kirjoittivat seuraavasti:

Sitten ope kertoi kiusaajien vanhemmille tapahtumista ja he eivät kyllä olleet ylpeitä lapsistaan ja käskivät lastensa pyytää anteeksi Veeralta loukkaavaa käytöstään (opettajan yhteydenotot vanhempiin, 4.-luokkalainen tyttö)

He istuivat pöytään ja kertoi hänen luokkalaistensa nauravansa, kuiskivansa ja ottavan kuvia hänestä nettiin. Veeran äiti haki ripeästi puhelimen eteisenpöydän päältä ja soitti Veeran opettajalle. He sopivat tapaavansa heti ja opettaja soitti Veeraa kiusanneiden luokkalaisten vanhemmille ja käski heidän heti tulla koululle. (vanhemman yhteydenotto kouluun, 5.-luokkalainen tyttö)

4.-5.-luokkalaisten tarinoissa opettaja otti yhteyttä kiusatun eli Veeran vanhempiin sekä kiusaajien vanhempiin. Opettaja otti yhteyttä vanhempiin soittamalla sekä lähettämällä viestiä. Opettaja selvästi yritti rankaista kiusaajia lähettämällä viestiä heidän vanhemmilleen. Vanhemmat eivät olleet tarinoissa ylpeitä kiusaavista lapsistaan ja käskivät lapsiaan pyytämään kiusatulta anteeksi. Opettaja

myös halusi sanoa vanhemmille, että heidän täytyy sanoa lapsilleen, ettei kiusaaminen ole oikein. Tarinoissa, joissa opettaja kertoi kiusaamisesta vanhemmille, kiusaamiseen puuttumisessa opettaja siis yritti selvästi antaa vastuuta myös vanhemmille. Tarinassa, jossa kiusaaja poistettiin pelistä, aiheutti se kiusaajassa näkyviä mielipahan tunteita. 5.-luokkalainen poika kirjoitti tarinassaan seuraavasti:

Koulussa pelataan koripalloa ja sit yks alkaa pelleilemään ja haukkuu kaikkia ja sit ku ope sanoo et se ei saa pelata nii sit se huutelee viturunkkarit ja alkaa syyttelee muita että ne syrjii sitä. (opettaja poisti kiusaajan pelistä, 5.-luokkalainen poika)

Kahdessa 4.-luokkalaisen tarinassa *opettaja tarjosi oppilaille valmiita ratkaisuja*, joiden avulla oppilaat pystyivät sopimaan. Oppilaat kirjoittivat opettajan tarjoamista valmiista ratkaisuista seuraavasti:

Kun muut tulevat luokkaan opettaja kysyy miksi Veeraa ei oteta mukaan. Muut ei tienneet siihen vastausta joten opettaja sanoi että muiden pitää pyytää Veeralta anteeksi. Seuraavana välkällä Veera oli jo mukana nauramassa muiden mukana (4.-luokkalainen tyttö)

Opettaja meni heidän luo ja sanoi:miksi te kuiskitte Veerasta pahaa.he sanoivat:e..en tiedä.Opettaja sanoi Veeralle ja heille miksi ette voisi olla ystäviä.Ja näin Veerasta ja heistä tuli ystäviä. (4.-luokkalainen poika)

Opettajan tarjoamat valmiit ratkaisut olivat toimivia tarinoissa, sillä kiusattu pääsi toisen tarinan lopussa nauramaan muiden mukana ja toisessa tarinassa kiusaajasta ja kiusaajista tuli tarinan lopussa ystäviä. Toisessa tarinoista opettaja käski kiusaajia pyytämään kiusatulta anteeksi ja toisessa kysyi, miksi kuiskitte kiusatusta pahaa ja miksi oppilaat eivät voisi olla ystäviä eli tarinoissa opettaja tarjosi valmiita ratkaisuja käskyjen ja kysymysten kautta.

Kahdessa tarinassa *opettajan keksimä loppuratkaisu ei lopeta kiusaamista*, kun kiusaaminen jatkui opettajan puuttumisen jälkeen. Neljäs- ja viidesluokkalaiset tytöt kirjoittivat näissä tarinoissa seuraavasti:

Opettaja huomaa luokkakaverit jotka kuiskailee ja nauraa. Opettaja puuttuu asiaan ja siinä oltiin nyt puhuttelussa. Myöhemmin päivällä tytöt supisee ja nauraa . Veeraa harmittaa hirveesti. (4.-luokkalainen tyttö)

Opettaja vain pyytää muita lopettamaan tirksumisen ja poistamaan kuvan ja he tottelevat. Tirksuminen silti jatkuu koulun välitunnilla ja koulun jälkeen. (5.-luokkalainen tyttö)

Näissä tarinoissa ei kerrota sovinnon tekemisestä kiusaajan ja kiusatun kesken. Lisäksi toisessa tarinassa esimerkiksi ”opettaja vain pyytää lopettamaan tirksumisen ja poistamaan kuvan”. Tässä tarinassa ei vedota kiusaajien tunteisiin eikä

kerrota kiusaamisen haitoista. Vain -sana voisi viitata siihen, että kirjoittajan mielestä opettajan olisi täytynyt tehdä jotakin muutakin kuin vain pyytää kiusaajia lopettamaan kiusaaminen ja poistamaan kuva, jonka ottamiseen ei ollut lupaa. Empatiakasvatus ei nouse esille kummassakaan tarinassa, jossa opettajan keksimä loppuratkaisu ei lopeta kiusaamista. Toisessa tarinoista mainittiin rangais- tuskeinona puhuttelu, mutta ei kerrottu tarkemmin, mitä tämä piti sisällään.

Tarinoiden *onnellisia loppuratkaisuja*, joissa kiusaaminen loppui, kuvattiin yhteensä kuudessa 4.-5.-luokkalaisten tarinassa. Viidessä heidän kirjottamassaan tarinassa kiusaamistarinat päättyivät onnellisesti siten, että kiusatusta ja kiusaa- jista tuli tarinoiden lopussa ystäviä, he leikkivät taas keskenään tai kiusattu oli taas muiden mukana nauramassa. Yhdessä tarinassa kerrottiin vain kaiken ole- van taas hyvin. 5.-luokkalainen tyttö kertoi seuraavasti kirjoittamansa tarinan lo- pussa siitä, kun kiusaajat halusivat olla kiusatun kavereita:

Seuraavalla välitunnilla Veera on yksin ja hänen entiset kiusaajat tulevat pyytämään häntä mukaan leikkimään. He kertovat itsestään Veeralle ja kysyvät Veeralta, haluaako hän olla heidän ystävä. Veerasta tuntui todella kivalta ja hän suostui. (5.-luokkalainen tyttö)

Tarinoissa, joissa oli onnellinen loppuratkaisu, loppuratkaisuina toimivat yh- dessä tarinassa opettajan tarjoamat valmiit ratkaisut, kahdessa tarinassa empa- tiakasvatus, yhdessä tarinassa opettajan rooli sovinnon mahdollistajana, yhdessä tarinassa seuraamuksista vanhempien yhteydenotto kouluun, kahdessa tari- nassa opettajan tunneilmaisu ja kolmessa tarinassa opettajan järjestämät muut keskustelut erilaisilla kokoonpanoilla. Lisäksi yhdessä tarinassa kerrottiin vain opettajan puuttuvan vallankäyttöön, mutta ei kerrottu tästä loppuratkaisusta tar- kemmin. Niissä 4.-5.-luokkalaisten tarinoissa, joissa kuvattiin onnellinen loppu- ratkaisu, oli osassa useita loppuratkaisuja ja osassa vain yksi loppuratkaisu. Ta- rinoissa, joissa oli onnellinen loppuratkaisu, opettajan toimijuus ja toiminta ku- vattiin loppuratkaisuissa useammin sovittelevana sekä ohjaavana kuin rankaise- vana. Näissä tarinoissa opettajan keksimää loppuratkaisua kuvattiin esimerkiksi seuraavasti:

Kun muut tulevat luokkaan opettaja kysyy miksi Veeraa ei oteta mukaan. Muut ei tienneet siihen vastausta joten opettaja sanoi että muiden pitää pyytää Veeralta anteeksi. (4.-luok- kalainen tyttö)

Opettaja rupesi selvittämään asiaa. Se oppilas kuka otti kuvan pyysi anteeksi Veeralta ja poisti kuvan. Veera antoi anteeksi. Muutkin oppilaat pyysivät anteeksi ja olivat pahoillaan. Veera antoi heillekin anteeksi. (5.-luokkalainen poika)

Kuitenkin yhdessä tarinassa opettaja uhkasi kiusaajia jälki-istunnolla usean päivän ajan. Viidesluokkalainen tyttö kirjoitti tarinassaan seuraavasti:

He puhuivat ja puhuivat ja lopulta he sopivat että jos kukaan näkisi Veeran kiusaamista missään ,tytöt saisivat 1 tunnin jälki istunnon joka päivä viikon putkeen. (5.-luokkalainen tyttö)

Opettaja pyrki myös useissa tarinoissa, joissa oli onnellinen loppuratkaisu vaikuttamaan kiusaajien tunteisiin, mikä näkyi tarinoissa opettajan tunneilmaisun ja empatiakasvatuksen kuvauksina. Esimerkiksi 5.-luokkaisen tytön kirjoittamassa tarinassa opettaja katsoi tiukasti kiusaajia, kun kiusattu oli vailla ryhmää ja kiusaajat eivät olleet vielä pyytäneet kiusattua heidän ryhmäänsä. Opettajan tiukan katseen jälkeen tässä tarinassa kiusaajat pyysivät kiusattua mukaan heidän ryhmäänsä. Lisäksi toisessa 5.-luokkaisen tytön kirjoittamassa tarinassa opettaja kertoi kiusaajille kiusaamisen vaaroista, mikä johti siihen, että kiusaajat sanoivat, etteivät kiusaa enää ketään.

4 POHDINTA

4.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten alakouluikäiset lapset kuvaavat opettajan roolia lasten vertaissuhteissa tapahtuvassa kiusaamisessa ja millaisia ovat hyväksi koetut opettajan puuttumiskeinot kiusaamiseen lasten kirjoittamissa kirjoitelmissa. Lasten tarinoissa kuvattiin opettajan toimijuuden ja toiminnan moninaisuutta. Niissä opettajalle oli annettu aktiivinen rooli kiusaamisen havaitsijana ja selvittäjänä. 4.-5.-luokkalaisten tarinoissa opettajalle oli myös annettu monia eri keinoja ratkaista kiusaamistilanne: opettaja asettui kiusatun puolelle, rankaisi kiusaajia, järjesti erilaisia keskusteluita ja vetosi kiusaajien tunteisiin.

Khanolainen ym. (2021) tutkivat kiusaamista Venäjällä ja heidän tutkimuksensa mukaan opettajat eivät joko näe kiusaamista tai pitävät sitä oikeutettuna tekona kiusattuja kohtaan. Tässä tutkimuksessa ei näkynyt kiusaamisen normalisointia, vaan opettajat ottivat kiusaamistilanteet vakavasti ja puuttuivat heti vallankäyttöön. Useissa tämän tutkimuksen tarinoissa opettaja itse huomasi kiusaamistilanteen ja kiusaamisen mainittiin aiheuttavan myös opettajassa vihan tunteita.

Khanolaisen ym. (2021) tutkimuksen mukaan opettajat ja oppilaat ajattelevat, että kiusattujen ei pidä ilmoittaa kiusaamisesta. Tutkimukseni kirjoitelmien mukaan kiusaamisesta kertominen ei ollut välttämättä helppoa kiusatuille, mutta siitä kertominen auttoi usein kiusattua. Tarinoissa oltiin myös usein helpottuneita siitä, kun kiusattu sai kerrottua kiusaamisesta jollekin. Useissa tarinoissa kiusattu kertoi ensimmäisenä kiusaamisesta opettajalle. Opettajalle tietoon tulleen kiusaamistapauksen jälkeen kiusaamisen jatkumisesta kerrottiin yhteensä neljässä tarinassa. Näistä tarinoista kahdessa opettaja puuttui uudelleen kiusaamiseen, jonka jälkeen tarinoissa ei kerrottu kiusaamisen jatkumisesta. Kuitenkin kahdessa tarinassa kerrottiin siitä, että kiusaaminen jatkui senkin jälkeen, kun opettaja sai tietoa kiusaamisesta ja yritti puuttua siihen.

Neljäs- ja viidesluokkalaiset oppilaat kirjoittivat yhdeksässä tarinassa kolmestakymmenestä kahdesta, että kiusattu kertoi ensimmäisenä opettajalle kiusaamisesta, minkä osuus on melkein kolmasosa tämän tutkimuksen tarinoista. Tämä on suurin piirtein linjassa Adairin ym. (2000) tutkimuksen kanssa, minkä mukaan 21 prosenttia oli ilmoittanut kiusaamisesta. Pro gradu -tutkielmani tutkimustulokset ovat kuitenkin hieman positiivisempia, mikä voi johtua siitä, että valikoin tutkimusaineistoksi vain ne kirjoitelmat, joissa opettaja mainittiin. Tämän tutkimuksen tulokset eivät siis kerro opettajalle kertomisen yleisyydestä.

Vertasin tutkimukseni tuloksia vertaissovittelumalli verson ja Kiva Koulu -ohjelman peruseriaatteiden kanssa. Kärnän ym. (2011) mukaan KiVa koulu ohjelman oli todettu lisäävän empatiaa kiusattua kohtaan. Tutkimuksessani muodostamani teema empatiakasvatus kuvaa myös lasten kirjoittamien tarinoiden kohtia, joissa opettaja pyrkii lisäämään empatiaa kiusattua kohtaan. Opettaja asettui myös lasten kirjoittamissa tarinoissa kiusatun puolelle. Lisäksi KiVa Koulu -ohjelmaan osallistuvassa koulussa edellytetään sitä, että siihen osallistuvan yhteisön kaikki aikuiset viestittävät selkeästi, ettei kiusaamista hyväksytä (KiVa Koulu 2023a). Lasten kirjoittamissa tarinoissa ei näkynyt kiusaamisen normalisointia ja opettaja puuttui näissä heti kiusaamiseen. Gellinin (2021) mukaan vertaissovittelumalli verso pohjautuu restoratiiviseen eli korjaavan oikeuden teoriaan, sillä rankaisuun perustuvat toimintatavat aiheuttavat epäoikeudenmukaisuuden ja syrjäytymisen kokemuksia. Tutkimukseni aineistossa opettaja kuitenkin muun muassa piti puhutteluita, kertoi kiusaamisesta vanhemmille ja antoi jälki-istuntoa, joita voidaan pitää rankaisuun perustuvina toimintatapoina. Kiinnostavaa onkin, että usein lasten kirjoitelmissa kiusaamisesta piti seurata jokin rangaistus.

Lasten kirjoittamissa kirjoitelmissa opettaja järjesti myös erilaisia keskusteluita yhteensä neljässätoista kirjoitelmassa. Näiden keskusteluiden tavoitteena oli lopettaa kiusaaminen. Mielenkiintoista on, että oppilaat eivät kuitenkaan maininneet kirjoitelmissaan vertaissovittelua, kasvatuskeskusteluita tai KiVa-koulua näiden oikeilla nimillä, vaikka nämä ovat tällä hetkellä suosittuja kouluissa käytössä olevia kiusaamiseen puuttumisen malleja. Lasten kirjoittamissa tarinoissa

opettaja selvitti usein tilannetta kiusatun ja kiusaajien kanssa. Opettaja pyrki siis olemaan oikeudenmukainen, kun kuunteli eri osapuolia ja teki päätöksiä kummankin osapuolen kuuntelun jälkeen.

Tutkimukseni mukaan ei ole vain yhtä oikeaa keinoa, kuinka opettajan olisi hyvä puuttua lasten väliseen kiusaamiseen. Kuitenkin useimmissa lasten kirjoittamissa tarinoissa kerrottiin siitä, että eri osapuolten kuuleminen oli tärkeää ja se, että opettaja auttoi tilanteen selvittämisessä. Lasten kirjoittamissa tarinoissa tuli myös esille, että lapset kokevat tärkeäksi sen, että kiusattu ei jää yksin, vaan saa ystävän tai ystäviä.

Useissa lasten kirjoittamissa tarinoissa opettajat huomasivat kiusaamisen melkein heti ja lähtivät selvittämään tilanteita saman tien, jolloin tilanteet tuli selvitettyä nopeasti. Hamaruksen (2012) kiusaamisen määritelmä tukee kiusaamiseen puuttumista ajoissa, kun hän ei määrittele kiusaamista pitkäkestoiseksi. Lasten kirjoittamissa tarinoissa opettajat tunnistivat tilanteet kiusaamiseksi, vaikka tilanteet eivät päässeet välttämättä toistumaan. Opettajat myöskin osasivat tarinoissa ottaa huomioon lasten subjektiivisen kokemuksen kiusaamisesta, mikä kuuluu osana Hamaruksen (2012) kiusaamisen määritelmään.

Oikeassa elämässä kiusaamistilanteiden jälkeiset onnelliset loppuratkaisut ovat ehkä harvinaisempia ja kiusaamistilanteet toistuvat sekä ovat pitkäkestoisempia ja ristiriitaisempia verrattuna lasten kirjoittamissa tarinoissa esiintyvään kiusaamiseen. Forsbergin ja Hortonin (2020) mukaan ympäristön sosiaalisilla rakenteilla on vaikutusta siihen, tuleeko henkilö kiusatuksi. Tärkeää olisikin tutkia, millaiset koulun sosiaaliset rakenteet tukevat ”kiusaamisvapaata” koulua. Kuitenkin lasten elämässä tärkeitä ympäristöjä koulun lisäksi on monia muitakin, esimerkiksi koti. Kiusaaminen olisi siis tärkeää nähdä myös laajana yhteiskunnallisena ilmiönä, sillä koulukiusaaminen ja ihmisten asenteet kiusaamista kohtaan ovat heijastuksia ympäröivästä yhteiskunnasta, kuten Khanolaisen (2021) ym. tutkimus auttoi ymmärtämään. Opettajat kouluissa voivat vaikuttaa koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen, mutta koko vastuuta kiusaamisen ehkäisystä ja puuttumisesta ei voi antaa opettajille, sillä lasten elämään kuuluu muitakin ympäristöjä, kuin koulu. Kousholtin ja Basse Fiskerin (2015) tutkimuksen mukaan

myöskin kiusaamisen tutkimus on muutoksen alla, sillä nykyään keskitytään enemmän kiusaamisen kontekstiin. Heidän mukaansa on kuitenkin myös viitteitä siitä, että kiusaamisen vähentäminen on vaikeaa, sillä ilmiö on osana suurempia rakenteita, jota on vaikeaa muuttaa.

Opettajat voisivat hyödyntää tämän tutkimuksen tuloksia monella tapaa. Kiusaamiseen puuttuminen ajoissa ja opettajan halu selvittää tilanteet sekä kuulla eri osapuolia nousivat tärkeiksi asioiksi tutkimusaineistosta. Tutkimukseni mukaan oppilaat selvästi usein luottavat opettajaan ja uskovat, että opettajat pystyvät auttamaan kiusaamisen lopettamisessa. Olisi tärkeää, että tulevaisuudessa oppilaat pystyisivät luottamaan myöskin opettajaan ja kiusaamistilanteita pystyttäisiin ratkaisemaan. Mikäli oppilas ei luota opettajaan eikä pysty kertomaan kiusaamisesta opettajalle, tilanteet voivat pitkittyä ja oppilas voi jäädä asian kanssa yksin.

4.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimukseni rajoitteena näen sen, että useissa tarinoissa oli käytetty tarinavaihtoehtoa 2 (ks. liite 1). Tässä tarinassa kerrottiin kiusaamistilanne ja lopuksi sanottiin, että opettaja tulee käytävään. Näin jo vinjettialoituksessa oli viittaus opettajan läsnäoloon ja toimijuuteen tilanteessa. Tutkimukseni tarinoissa opettajalle oli annettu iso rooli kiusaamistilanteen selvittäjänä. Pohdin sitä, että olisiko opettajan rooli ollut erilainen tai olisiko opettajan roolia pidetty niin suurena, jos tarinan alussa ei olisi mainittu opettajan tulosta käytävään. Lisäksi tarinavaihtoehdossa 2 kiusattu henkilö on tyttö. Luulen, että sillä on voinut olla vaikutusta siihen, että neljäs- ja viidesluokkalaisten tyttöjen vastuksia tähän tarinavaihtoehtoon kertyi puolet enemmän kuin vastaavien ikäryhmien poikien vastauksia. Jos kiusatun nimi olisi ollut pojan nimi, olisivatko pojat kirjoittaneet enemmän tarinavaihtoehdosta 2?

O'Dellin ym. (2012) mukaan tutkija voi myös olettaa tutkittavan heijastavan omia tunteitaan, näkemyksiään ja sosiaalisia normeja vinjeteissä käytettyihin hahmoihin, vaikkakaan näin ei voida aina todistaa. Tutkimukseni rajoitteena näen myös sen, etten voi varmaksi sanoa, kuinka vahvasti lapset ovat käyttäneet omia kokemuksiaan tarinoidensa inspiraation lähteenä vai onko tarinoissa käytetty paljon omaa luovuutta ja fiktiivisyyttä. Mielenkiintoista olisi siis selvittää, kuinka totuudenmukaisia tutkimuksessa käyttämäni lasten kirjoittamat tarinat oikeasti ovat ja kuinka helppoa lasten oli kirjoittaa tarinoita.

Kiviniemen (2018) mukaan tutkija tekee omia tulkintojaan tutkimusaineistoa raportoidessa ja tutkimusraporttia voidaan pitää tutkijan tulkinnallisena konstruktiona. Ymmärrän, että joku toinen tutkija olisi voinut löytää esimerkiksi eri teemoja tämän tutkimuksen aineistosta tai painottaa tutkimuksen tuloksissa enemmän joitakin aineistosta esiin nousseita asioita. Tutkimuksessani kirjoitelma-aineisto hahmottui minulle tarinan eri vaiheiden kautta. Pyrin kuitenkin tässä pro gradu -tutkielmassa kertomaan lukijalle mahdollisimman tarkasti, kuinka olen tutkimuksessani päätenyt erilaisiin tulkintoihin.

Tässä tutkimuksessa käytettiin vinjettimenetelmää, joka tarjoaa Barterin ja Renolodin (1999) mukaan vähemmän henkilökohtaisen ja sen vuoksi vähemmän uhkaavan tavan tutkia arkaluonteisia aiheita. Khanolaisen ym. (2021) tutkimus vahvisti, että arkaluonteisten aiheiden tutkimukset voivat hyötyä taiteeseen perustuvista tutkimusmenetelmistä. He kokeilivat graafisia vinjettejä tutkimusmenetelmänä, kun tutkivat, miten opettajien ja oppilaiden käsitykset kiusaamisesta erosivat venäläisissä kouluissa.

Tämän tutkimuksen aineiston muodostavat kirjoitelmat olivat myös hyvin erilaisia. Ne olivat eri pituisia ja ilmaisultaan erilaisia. Vaikka tässä tutkimuksessa ei arvioitu kirjoitelmien oikeinkirjoitusta, kirjoittaminen ilmaisukeinona soveltuu varmasti paremmin tietynlaisille oppilaille. Tämä on hyvä ottaa huomioon tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa. Lapset olivat iältään kuitenkin jo yli yhdeksänvuotiaita eli kirjoittaminen oli monelle heistä varmasti jo hyvin tuttua. Kiusaamista aiheena on kuitenkin tärkeää tutkia erilaisilla tutkimusmenetelmillä.

Tutkimukseni jatkotutkimushaasteena voisi selvittää vinjettimenetelmällä kahden erilaisen tarinan aloituksen avulla tarinan kulkua lasten kirjoittamana. Toisen tarinan alussa kerrottaisiin opettajan läsnäolosta ja toisessa ei. Mielenkiintoista olisi siis selvittää, millaisia rooleja opettajalle annettaisiin, jos hänestä ei olisi mainintaa vinjetin alussa verrattuna siihen, että opettaja mainittaisiin vinjetissä. Kokevatko 4.-5.-luokkalaiset oikeasti opettajan roolin näin merkittävänä kiusaamistilanteiden selvittämisessä kuin tämän tutkimuksen mukaan voitaisiin olettaa?

LÄHTEET

- Adair, V. A., Dixon, R. S., Moore, D. W., & Sutherland, C. M. (2000). Ask your mother not to make yummy sandwiches: Bullying in New Zealand secondary schools. *New Zealand Journal of Educational Studies*, 35(2), 207–221.
- Ahtola, A., Haataja, A., Kärnä, A., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2012). For children only? Effects of the KiVa antibullying program on teachers. *Teaching and Teacher Education*, 28(6), 851–859. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2012.03.006>
- Barter, CA., & Renold, E. (1999). The use of vignettes in qualitative research. *Social Research Update*, 25.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- Forsberg, C., & Horton, P. (2020). ‘Because I am me’: school bullying and the presentation of self in everyday school life. *Journal of Youth Studies*. <https://doi.org/10.1080/13676261.2020.1849584>
- Gellin, M. (2021). Sovittelu kouluissa, oppilaitoksissa ja päiväkodeissa. Verkkojulkaisussa H. Kantonen, A. Hännikäinen-Uutela & T. Kiilakoski (toim.), *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.
- Hamarus, P. (2012). *Haukku haavan tekee: Puututaan yhdessä kiusaamiseen*. PS-kustannus.
- Heikkinen, H. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, R., Aaltola, J., & Herkama, S. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos, e-kirja). PS-Kustannus.
- Helenius, J. (2022). [Miten väkivalta näkyy kouluterveyskyselyiden tuloksissa?]. (18.2.2022). *Miten väkivalta näkyy kouluterveyskyselyiden tuloksissa?* [video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=UzOSOhLrMYA>
- Johander, E., Trach, J., Turunen, T., Garandeanu, C., & Salmivalli, C. (2022). Intention to stop bullying following a condemning, empathy-raising, or combined mes-

sage from a teacher – do students’ empathy and callous-unemotional traits matter?. *J Youth Adolescence* 51, 1568–1580. <https://doi.org/10.1007/s10964-022-01613-5>

- Khanolainen, D., Semenova, E., & Magnuson, P. (2021). ‘Teachers see nothing’ : exploring students’ and teachers’ perspectives on school bullying with a new arts-based methodology. *Pedagogy, Culture and Society*, 29(3), 469-491. <https://doi.org/10.1080/14681366.2020.1751249>
- KiVa Koulu (2023a). *Tehdään se yhdessä!* Haettu 4.3.2023 osoitteesta <https://www.kivakoulu.fi/>
- KiVa Koulu (2023b). *Mikä KiVa on?* Haettu 17.1.2023 osoitteesta <https://www.kivakoulu.fi/kivaohjelmasta/>
- KiVa Koulu (2023c). *Mukaan ohjelmaan!* Haettu 27.1.2023 osoitteesta <https://www.kivakoulu.fi/mukaankivaan/>
- KiVa Koulu (2023d). *Avain Kivaan kouluun.* Haettu 27.1.2023 osoitteesta <https://www.kivakoulu.fi/uploads/2020/08/3446a8cf-avain-kivaan-kouluun.pdf>
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (toim.), *Ikunoita tutkimusmetodeihin 2* (e-kirja). PS-Kustannus.
- Kousholt, K., & Basse Fisker T. (2015). Approaches to Reduce Bullying in Schools –A Critical Analysis from the Viewpoint of First- and Second-Order Perspectives on Bullying. *Children & society volume*, 29, 593-603. DOI:10.1111/chso.12094
- Kuula, A. (2015). Aineiston hankinnan erityiskysymyksiä. Teoksessa Arja, K., *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). A large-scale evaluation of the KiVa antibullying program: grades 4-6. *Child development*, 82(1), 311–330. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01557.x>
- Notko, M. (2011). *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25769/9789513941789.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- O'Dell, L., Crafter, S., de Abreu, G., & Cline, T. (2012). The problem of interpretation in vignette methodology in research with young people. *Qualitative research: QR*, 12(6), 702-714. <https://doi.org/10.1177/1468794112439003>
- Olweus, D. (1992). *Kiusaaminen koulussa*. Otava.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, (2014). Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Perusopetuslaki, 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Salmivalli, C. (2008). *Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. PS-kustannus.
- Salmivalli, C. (2010). *Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja*. PS-kustannus.
- Sovittelu, (2023). *Verso – Vertaissovittelu*. Haettu 4.3.2023 osoitteesta <https://sovitte.com/vertaissovittelu/koulutukset/verso-koulutukset/>
- Suomen kirjasaatiö, (2023). *Kaunokirjallisuuden Finlandia. Vuoden 2022 Kaunokirjallisuuden Finlandia-voittaja*. Haettu 3.1.2023 osoitteesta <https://kirjasaatio.fi/finlandia/kaunokirjallisuuden-finlandia>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Väisänen, A.-M., & Lanas, M. (2021). Dekontekstualisaatio kiusaamiskirjallisuudessa. *Kasvatus*, 52(4), 438–449. <https://doi.org/10.33348/kvt.112377>

LIITTEET

Liite 1. VALTAKO-kirjoitelmatutkimuksen Webropol-kysely

VALTAKO kirjoitelmatutkimus

Tervetuloa VALTAKO-tutkimukseen!

Olemme kiinnostuneita lasten ja nuorten ajatuksista ja kokemuksista vallankäyttö- ja ristiriitatilanteissa. Kerromme ensin mistä tutkimuksessa on kyse, itse kirjoitelmiin ja ohjeisiin pääset seuraavalla sivulla.

Mitä ovat vallankäyttö ja ristiriidat?

Vallankäyttö on kykyä saada toiset tekemään kuten itse haluaa.

Näin voi tapahtua:

neuvottelemalla, suostuttelemalla tai sopimalla yhdessä
pakottamalla, rajoittamalla, kiristämällä tai lahjomalla
mitätöimällä, syrjimällä tai arvostelemalla (ulkonäkö, mielipiteet)
käyttämällä väkivaltaa

Ristiriitoja voi syntyä

tavaroista (vaatteet, puhelin, pelikonsoli), niiden käytöstä tai omistamisesta
kotitöistä, läksyistä tai harrastuksista
säännöistä (kotiintuloajat, some-käyttäytyminen)
tiloista ja yksityisyydestä (oma huone, puhelin, fyysinen koskemattomuus)
loukkaavasta käytöksestä (valehtelu, kiusaaminen, määräily)

Ristiriidat ja vallankäyttö

voivat olla pieniä arjen ohimeneviä tilanteita tai vakavia ja pitkäkestoisia
sinä olet voinut olla näissä tilanteissa itse mukana - kohteena, osallistujana, tekijänä - tai sivustaseuraajana toisten ristiriitatilanteissa
paikkana voi olla koti, koulu, harrastukset, some tai vaikkapa ostoskeskus

Ristiriitatilanteita voi tapahtua

lasten/nuorten kesken, kavereiden tai sisarusten välillä
lasten ja vanhempien tai perheen aikuisten välillä
lasten ja nuorten sekä opettajien, valmentajien tai muiden läheisten aikuisten välillä

Mitä osallistuminen tähän tutkimukseen tarkoittaa?

Pyydämme sinua kirjoittamaan kirjoitelman lasten ja nuorten ristiriitatilanteista. Kaikenlaiset kirjoitelmat ovat arvokkaita. Kirjoitelmista ei arvioida oikeinkirjoitusta, pilkkujen paikkoja eikä muitakaan taitoja.

Kirjoitelma kirjoitetaan tällä nettipohjaisella Webropol-alustalla ja samalla annat luvan ja hyväksyt, että kirjoitelmaasi käytetään tutkimuksessa.

Kirjoitelmat tehdään nimettömästi eli kukaan ei saa tietää, mitä olet kirjoittanut. Se, että lapset ja nuoret pääsevät kertomaan omista ajatuksistaan ja kokemuksistaan on tärkeää.

Voit selailta sivuja ja liikkua edestakaisin painamalla 'Seuraava' tai 'Edellinen' painikkeita.

Kiitos, että olet mukana tutkimuksessamme!

terveisin, Marianne ja Eija

Kirjoitelma-aineiston keruusta vastaava tutkija: Marianne Notko, p. 040 805 3124, marianne.notko@jyu.fi, Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

VALTAKO-tutkimushankkeen vastuullinen johtaja: Eija Sevón, p. 040 805 3650, eija.sevon@jyu.fi, Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

OHJE:

Tutustu seuraavilla sivuilla oleviin kuuteen kirjoitelma- vaihtoehtoon. Vaihtoehdot ovat virikkeitä avuksi ja ideoiksi kirjoittamiseen. Voit kirjoittaa täysin vapaamuotoisesti niin kuin sinusta tuntuu ja mistä haluat juuri tällä hetkellä kirjoittaa.

Voit kirjoittaa yhden tai useamman kirjoitelman.

Kirjoitelman pituuden saat itse päättää.

Kirjoitelmista ei arvioida oikeinkirjoitusta, pilkkujen paikkoja eikä muitakaan taitoja.

Voit kirjoittaa jostakin oikeasti tapahtuneesta tai keksiä kuvitteellisen tarinan.

Kirjoita kirjoitelmasi ensin esim. Wordissa, näin kirjoitelmasi säilyy, vaikka nettiyhteytesi katkeaisi kesken kirjoittamisen.

Kun kirjoitelma on valmis, kopioi ja liitä se (copy-paste) sopivaan laatikkoon.

Viimeisellä sivulla kysymme sinulta muutamia taustatietoja (rasti ruutuun -vaihtoehtoja)

Lopuksi lähetä kirjoitelmasi viimeisen sivun 'Lähetä' painikkeella.

VAIHTOEHTO 1.

Kuvassa näet erilaisia tilanteita lasten ja nuorten arjen ristiriidoista. Voit valita kuvan tilanteista yhden tai useamman kirjoitelmasi aiheeksi.

Jos haluat, voit käyttää kirjoittamisessa apuna seuraavia kysymyksiä:

Mitä on tapahtunut ja mitä tapahtuu seuraavaksi?

Keitä tilanteessa on mukana ja mitä he tekevät?

Millaisia tunteita tilanteessa mukana olevilla on?

Miten tilanne ratkesi tai miten se sinun mielestäsi pitäisi ratkaista?

Mitä ajatuksia ja tunteita sinulla herää tapahtumista?

1. Kopioi ja liitä kirjoitelmasi tähän.

VAIHTOEHTO 2.

Koulupäivä on päättymässä, oppilaat hälisevät käytävissä ja naulakoilla. Veera on muuttanut paikkakunnalle vasta muutama kuukausi sitten, eikä hän tunne vielä kovin hyvin luokkakavereitaan. Veera huomaa muutaman luokkakaverin katselevan häntä kauempaa arvioivasti. Luokkakaverit alkavat kuis-kailla ja nauraa, joku ottaa puhelimella kuvan. Opettaja tulee käytävään.

Jatka tarinaa.

Jos haluat, voit käyttää kirjoittamisessa apuna seuraavia kysymyksiä: Mitä seuraavaksi tapahtuu?

Mitä Veera tekee? Mitä muut luokkalaiset tekevät? Mitä opettaja tekee?

Miltä Veerasta tuntuu? Miten tilanne päättyy?

Mitä ajatuksia ja tunteita sinulla herää tapahtumista?

2. Kopioi ja liitä kirjoitelmasi tähän.

VAIHTOEHTO 3.

Joni herää lauantaiamuna myöhään. Hän laittaa itselleen aamupalaa ja syö, mutta unohtaa laittaa maitotölkin ja juuston takaisin jääkaappiin. Joni ryhtyy pelaamaan pleikalla. Jonkin ajan kuluttua äiti huomaa keittiön pöydälle unoh-tuneet ruokatarvikkeet ja pyytää Jonia laittamaan ne jääkaappiin. Kuluu hetki ja äiti pyytää uudelleen, mutta Jonilla on pelissä juuri tiukka tilanne.

Jatka tarinaa.

Jos haluat, voit käyttää kirjoittamisessa apuna seuraavia kysymyksiä: Mitä seuraavaksi tapahtuu?

Mitä Joni tekee? Entä mitä äiti tekee?

Miltä Jonista tuntuu? Miten tilanne päättyy?

Mitä ajatuksia ja tunteita sinulla herää tapahtumista?

3. Kopioi ja liitä kirjoitelmasi tähän.

VAIHTOEHTO 4.

Viiden nuoren kaveriporukka istuskelee ostoskeskuksen penkeillä koulun jäl-keen. Nuorista kaksi on alkanut seurustella yhdessä jokin aika sitten. Muut ka-verit vitsailevat tuoreesta parista ja pohtivat ääneen, mitä nämä tekevät kah-destaan iltapäivisin, kun vanhemmat eivät ole kotona. Yksi kavereista näyttää kaksimielisiä eleitä ja muut nauravat.

Jatka tarinaa.

Jos haluat, voit käyttää kirjoittamisessa apuna seuraavia kysymyksiä: Mitä seuraavaksi tapahtuu?

Mitä seurustelevat nuoret tekevät? Entä mitä muut nuoret tekevät?

Miltä seurustelevista nuorista tuntuu? Miten tilanne päättyy?

Mitä ajatuksia ja tunteita sinulla herää tapahtumista?

4. Kopioi ja liitä kirjoitelmasi tähän.

VAIHTOEHTO 5.

Milla herää keskellä yötä meteliin. Kodin alakerrasta kuuluu riitelyä ja huutoa. Välillä huuto loppuu, mutta jatkuu uudestaan. Millan tekisi mieli mennä alas ja puuttua vanhempien riitaan. Aamulla on matematiikan koe. Isosisko tulee ovelle ja kuiskaa, että Millan kannattaa vain yrittää nukkua.

Jatka tarinaa.

Jos haluat, voit käyttää kirjoittamisessa apuna seuraavia kysymyksiä:

Mitä seuraavaksi tapahtuu?

Mitä Milla tekee? Mitä isosisko tekee? Entä mitä vanhemmat tekevät? Miltä Millasta tuntuu? Miten tilanne päättyy?

Mitä ajatuksia ja tunteita sinulla herää tapahtumista?

5. Kopioi ja liitä kirjoitelmasi tähän.

VAIHTOEHTO 6.

Niko on pelannut jalkapalloa monta vuotta. Viime aikoina Niko on kuitenkin huomannut, että valmentaja huomauttelee hänen virheistään tosi usein ja huutaa hänelle muiden kuullen. Treeneistä lähtiessään Niko kuulee ohi kulkiesaan, että valmentaja naureskelee ja mainitsee hänen nimensä toisen pelaajan vanhemmalle.

Jatka tarinaa.

Jos haluat, voit käyttää kirjoittamisessa apuna seuraavia kysymyksiä:

Mitä seuraavaksi tapahtuu?

Mitä Niko tekee? Mitä valmentaja tekee?

Miltä Nikosta tuntuu? Miten tilanne päättyy?

Mitä ajatuksia ja tunteita sinulla herää tapahtumista?

6. Kopioi ja liitä kirjoitelmasi tähän.

Lopuksi pyydämme sinua vastamaan seuraaviin kysymyksiin:

7. Olen koulussa

9.luokalla

8. luokalla

5. luokalla

4. luokalla

8. Olen iältäni

17-vuotias

16-vuotias

15-vuotias

14-vuotias

13-vuotias

12-vuotias

11-vuotias

10-vuotias

9-vuotias

9. Olen

tyttö

poika

muunsukupuolinen

en halua vastata

10. Onko sinulle tai läheisellesi tapahtunut, jotakin samanlaista, josta kirjoitit äsken kirjoitelmasasi?

on tapahtunut

ei ole tapahtunut

en osaa sanoa

11. Jos kirjoitelmasi tapahtumat ovat tapahtuneet oikeasti omassa tai lähipiirisi elämässä, miten tilanteeseen puututtiin?

tilanne ratkaistiin lasten/nuorten kesken ilman aikuisia

tilanne ratkaistiin aikuisten kanssa

tilannetta ei ratkaistu

en osaa sanoa

tapahtumat eivät ole tapahtuneet oikeasti

Kun olet vastannut ja haluat päättää tutkimukseen osallistumisesi, paina alla olevaa [Lähetä-painiketta](#).

Tämän jälkeen et voi enää palata muokkaamaan kirjoitelmaasi tai vastauksia näihin kysymyksiin. Jos kuitenkin haluat kirjoittaa vielä kokonaan uuden kirjoitelman, voit palata Webropoliin saamasi nettilinkin kautta.

Liite 2. Tiedote huoltajalle

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

20.4.2021

Tutkimuksen nimi ja rekisterinpitäjä

KONFLIKTIT JA VALLANKÄYTTÖ LASTEN JA NUORTEN LÄHISUHTEISSA – TARKASTELUKOHTENA KERROTUT TUNTEET JA TOIMIJUUS.

Rekisterinpitäjä: Jyväskylän yliopisto

Hyvä huoltaja,

kutsumme lapsesi/nuoresi mukaan *Konfliktit ja vallankäyttö lasten ja nuorten lähisuhteissa – tarkastelukohtena kerrotut tunteet ja toimijuus (VALTAKO)* -tutkimushankkeen osuuteen, jossa kerätään kirjoitelmia 4.-5. luokkalaisilta ja 8.-9. luokkalaisilta lapsilta ja nuorilta. Aineistonkeruussa teksti, kuva tai muu materiaali toimii kirjoitelman vinjetinä eli virikkeenä. Kirjoitelmat kirjoitetaan lapsen/nuoren koulupäivän aikana nettipohjaisella Webropol-alustalla. Kirjoitelmat ovat anonyymejä eikä niissä kerätä henkilötietoja. Kirjoituksista ei arvioida oikeinkirjoitusta tai kirjoitustaitoa, vaan olemme kiinnostuneita siitä millaisia ajatuksia nämä teemat lapsissa/nuorissa herättävät. Jokainen kirjoitelma on arvokas.

Tutkimushanke pähkinänkuoressa

- Tavoitteena on ymmärtää lasten ja nuorten lähisuhteiden ristiriitatilanteita ja vallankäyttöä sekä etsiä näihin tilanteisiin uusia ratkaisumalleja.
 - Tärkeää, että tiedon tuottajina toimivat lapset ja nuoret itse.
 - Yhdistämme uudella tavalla tarinallisia ja teatterin keinoja.
 - Jyväskylän yliopiston tutkimushanke, jossa rahoittajana Suomen Kulttuurirahasto.
 - Toteutetaan vuosina 2020–2023.

Mitä tässä hankkeessa tutkitaan?

- **Lähisuhteita** ovat suhteet vanhempiin ja huoltajiin, sisaruksiin, kavereihin sekä muihin lapselle/nuorelle tärkeisiin aikuisiin, lapsiin ja nuoriin (esimerkiksi harrastuksissa tai sukulaissuhteissa).
- **Vallankäyttö ja valta** ovat kykyä saada toiset tekemään kuten itse haluaa, esim. neuvottelemalla, suostuttelemalla tai pakottamalla, tai kyse voi olla toisen rajoittamisesta, kiristämisestä tai lahjomisesta.
- **Konfliktit** voivat olla arjen tilanteita, joissa osallistujien välillä on kiistoja, erimielisyyksiä tai ristiriitoja.
- Tällaisia voivat olla kiistat esimerkiksi tavaroista (vaatteet, puhelin, pelikonsoli), niiden käytöstä tai omistamisesta; velvollisuuksista ja etuoikeuksista (kotityöt, läksyt, harrastukset), säännöistä ja niiden noudattamisesta (kotiintuloajat, somen käyttö ja siellä käyttäytyminen), tiloista ja yksityisyydestä (oma huone, fyysinen koskemattomuus) tai mielipideeroista ja käyttäytymisestä (valehtelu, kiusaaminen, määräily).
 - Konfliktit ja vallankäyttö voivat olla ohimeneviä tilanteita tai vakavia ja pitkäkestoisia.
 - Lapsi/nuori on voinut olla näissä tilanteissa joko itse mukana (kohteena, osallistujana tai tekijänä) tai todistajana ja sivustaseuraajana toisten kiistoissa ja ristiriitatilanteissa.

Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja lapsesi/nuoresi voi itse kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa kirjoitelmien kirjoitustilanteessa. Huoltajalla on oikeus kieltää lapsensa/alle 15-vuotiaan nuoren tutkimukseen osallistuminen sopimalla lapsen/nuoren kanssa asiasta etukäteen. Kieltäytymisestä ei aiheudu mitään kielteisiä seuraamuksia. Tutkimukseen osallistumisesta tai kieltäytymisestä ei tarvitse erikseen ilmoittaa.

Tutkimuksen kulku

Kirjoitelman kirjoittaminen toteutetaan sähköisesti. Kirjoitelmassa ei kerätä henkilötietoja eli osallistuminen on anonymia. Kirjoitelmien keruu tapahtuu koulupäivän aikana ja me hankeen tutkijat olemme paikalla tai etäyhteydellä vastaamassa kysymyksiin sekä antamassa lisätietoja tutkimuksesta. Kirjoitelmia kerätään yhteensä noin 150 osallistujalta.

Tutkimukseen osallistuminen tuottaa arvokasta aineistoa, mutta saattaa nostaa mieleen myös ikäviä tunteita ja tilanteita. Jos esille tulevat asiat mietityttävät, niistä on hyvä keskustella luotettavan ihmisen kanssa.

Tutkimuksen kustannukset

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu tieteellisiä julkaisuja, opinnäytetöitä, erilaisia kongressi – ja seminaariesityksiä. Tavoitteena on tuottaa tietoa yhdessä lasten ja nuorten kanssa ja välittää tuloksia suoraan lasten ja nuorten arkeen.

Kerromme mielellämme lisätietoja. Voit myös seurata hankkeen nettisivujen kautta sen edistymistä nettisivujemme kautta. VALTAKO-hanke www.jyu.fi/valtako

Tutkittavien vakuutusturva

Tutkittavan on hyvä olla tietoinen siitä, että Jyväskylän yliopiston henkilökunta ja toiminta on vakuutettu. Vakuutus sisältää potilasvakuutuksen, toiminnanvastuuvakuutuksen ja vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen. Tutkimuksissa tutkittavat on vakuutettu tutkimuksen ajan ulkoisen syyn aiheuttamien tapaturmien, vahinkojen ja vammojen varalta.

Tämä tiedote sisältää tietoa huoltajille tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta. Tutkimuksen tietosuojailmoitus löytyy nettisivuilta: https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/hankkeet-projects/valtako/tietoa-osallistujille/valtako_tietosuojailmoitus.pdf

Lisätietoja:

Kirjoitelma-aineiston keruusta vastaava tutkija: Marianne Notko, YTT, dosentti, Jyväskylän yliopisto, 040 8053124, marianne.notko@jyu.fi, Kasvatustieteiden laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto **Tutkimushankkeen vastuullinen johtaja:** Eija Sevón, KT, dosentti, 040 805 3650, eija.sevon@jyu.fi, Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

Liite 3. Tiedote lapselle

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA 20.4.2021

Tutkimuksen nimi ja rekisterinpitäjä

KONFLIKTIT JA VALLANKÄYTTÖ LASTEN JA NUORTEN LÄHISUHTEISSA – TARKASTE- LUKOHTENA KERROTUT TUNTEET JA TOIMIJUUS (VALTAKO-hanke)

Rekisterinpitäjä: Jyväskylän yliopisto

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Sinua pyydetään mukaan VALTAKO-tutkimushankkeen osuuteen, jossa kerätään kirjoitelmia vinjettimenetelmällä 4.-5. luokkalaisilta ja 8.-9. luokkalaisilta lapsilta ja nuorilta. Vinjetillä tarkoitetaan tekstiä, kuvaa tai muuta materiaalia, joka toimii kirjoitelman virikkeenä. Kirjoitelmista ei arvioida oikeinkirjoitusta tai muuta kirjoitustaitoa, vaan olemme kiinnostuneita siitä millaisia ajatuksia konflikteihin ja vallankäyttöön liittyvät teemat sinussa herättävät. Jokainen kirjoitelma on arvokas. Vanhempasi ja opettajasi eivät näe kirjoitelmaasi.

Tutkimushanke pähkinänkuoressa

- Tavoitteena on ymmärtää lasten ja nuorten lähisuhteiden ristiriitatilanteita ja vallankäyttöä sekä etsiä näihin tilanteisiin uusia ratkaisumalleja.
 - Tärkeää, että tiedon tuottajina toimivat lapset ja nuoret itse.
 - Yhdistämme uudella tavalla tarinallisia ja teatterin keinoja.
 - Jyväskylän yliopiston tutkimushanke, jossa rahoittajana Suomen Kulttuurirahasto.
 - Toteutetaan vuosina 2020–2023.

Mitä tässä hankkeessa tutkitaan?

- **Lähisuhteita** ovat suhteet vanhempiin ja huoltajiin, sisaruksiin, kavereihin sekä muihin sinulle tärkeisiin aikuisiin, lapsiin ja nuoriin (esimerkiksi harrastuksissa tai sukulaissuhteissa). · **Vallankäyttö ja valta** ovat kykyä saada toiset tekemään kuten itse haluaa, esim. neuvottelemalla, suostuttelemalla tai pakottamalla, tai kyse voi olla toisen rajoittamisesta, kiristämisestä tai lahjomisesta.
- **Konfliktit** voivat olla arjen tilanteita, joissa osallistujien välillä on kiistoja, erimielisyyksiä tai ristiriitoja.
- Tällaisia voivat olla kiistat esimerkiksi tavaroista (vaatteet, puhelin, pelikonsoli), niiden käytöstä tai omistamisesta; velvollisuuksista ja etuoikeuksista (kotityöt, läksyt, harrastukset), säännöistä ja niiden noudattamisesta (kotiintuloajat, somen käyttö ja siellä käyttäytyminen), tiloista ja yksityisyydestä (oma huone, fyysinen koskemattomuus) tai mielipide-eroista ja käyttäytymisestä (valehtelu, kiusaaminen, määräily).
 - Konfliktit ja vallankäyttö voivat olla ohimeneviä tilanteita tai vakavia ja pitkäkestoisia. · Olet voinut olla näissä tilanteissa joko itse mukana (kohteena, osallistujana tai tekijänä) tai todistajana ja sivustaseuraajana toisten kiistoissa ja ristiriitatilanteissa.

Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisesi milloin tahansa.

Tutkimuksen kulku

Kirjoitelman kirjoittaminen toteutetaan sähköisesti. Kirjoitelmassa ei kerätä henkilötietoja eli osallistuminen tapahtuu nimettömänä, anonymisti. Kirjoitelma kirjoitetaan nettipohjaiselle Webropol-alustalle ja samalla annat luvan ja hyväksyt, että kirjoitelmaasi käytetään tutkimuksessa. Kirjoitelman yhteydessä kysytään ikä ja sukupuoli. Kukaan ei kuitenkaan saa tietää, mitä juuri sinä olet kirjoittanut. Kirjoitelmien keruu tapahtuu koulupäivän aikana ja me hankeen tutkijat olemme paikalla tai etäyhteydellä vastaamassa kysymyksiin sekä antamassa lisätietoja tutkimuksesta. Kirjoitelmia kerätään yhteensä noin 150 osallistujalta.

Tutkimukseen osallistuminen tuottaa arvokasta aineistoa, mutta saattaa nostaa mieleen myös ikäviä tunteita ja tilanteita. Jos esille tulevat asiat mietityttävät sinua, keskustelethan niistä vanhempiesi, opettajan, terveydenhoitajan tai muun luotettavan ihmisen kanssa. Voit myös ottaa yhteyttä MLL:n lasten ja nuorten puhelimeen, p. 116 111 tai Lasten ja nuorten chattiin

<https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/lasten-ja-nuorten-puhelin/lasten-ja-nuorten-chat/>

Tutkimuksen kustannukset

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu tieteellisiä julkaisuja, opinnäytetöitä, erilaisia kongressi- ja seminaariesityksiä. Tavoitteena on tuottaa tietoa yhdessä lasten ja nuorten kanssa sekä välittää tuloksia suoraan lasten ja nuorten arkeen.

Kerromme mielellämme lisätietoja. Voit seurata hankkeen nettisivujen kautta sen edistymistä ja vaikuttaa siihen, mitä siinä pitäisi tutkia: linkki VALTAKO-hankkeen sivuille

www.jyu.fi/valtako

Jos haluat keskustella tutkimuksesta ja siihen osallistumisesta, ole meihin rohkeasti yhteydessä.

Tutkittavien vakuutusturva

Tutkittavan on hyvä olla tietoinen siitä, että Jyväskylän yliopiston henkilökunta ja toiminta on vakuutettu. Vakuutus sisältää potilasvakuutuksen, toiminnanvastuuvakuutuksen ja vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen. Tutkimuksissa tutkittavat (koehenkilöt) on vakuutettu tutkimuksen ajan ulkoisen syyn aiheuttamien tapaturmien, vahinkojen ja vammojen varalta.

Tämä tiedote sisältää tietoa oppilaalle tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta. Tutkimuksen tietosuojailmoitus löytyy nettisivuilta: https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/hankkeet-projects/valtako/tietoa-osallistujille/valtako_tietosuojailmoitus.pdf

Lisätietoja antavat:

Kirjoitelma-aineiston keruusta vastaava tutkija: Marianne Notko, YTT, dosentti, p. 040 805 3124, marianne.notko@jyu.fi, Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto, **VALTAKO-tutkimushankkeen vastuullinen johtaja:** Eija Sevón, KT, dosentti, p. 040 805 3650, eija.sevon@jyu.fi, Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto.